នៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង
អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា

ឯកសារបកប្រែ
TRANSLATION/TRADUCTION
ថ្ងៃ ខែ ឆ្នាំ (Date): 02-Nov-2012, 15:22
CMS/CFO: Uch Arun

ព័ត៌មានពិស្តារអំពីការដាក់ឯកសារ

សំណុំរឿងលេខ: ០០២/១៩-០៩-២០០៧-អ.វ.ត.ក/អ.ជ.ស.ដ

ភាគីដាក់ឯកសារ: សហមេធាវីរបស់លោក នួន ជា

ដាក់ជូន: អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង

ភាសាដើម: អង់គ្លេស

កាលបរិច្ឆេទឯកសារ: ថ្ងៃទី ០២ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១២

<u>ចំណាត់ថ្នាក់ឯកសារ</u>

ចំណាត់ថ្នាក់ឯកសារ សាធារណៈ:

ស្នើឡើងដោយភាគីដាក់ឯកសារ: **សាធារណៈ/Public**

ចំណាត់ថ្នាក់ឯកសារដោយ ក.ស.ច.ស ឬ

អង្គជំនុំជម្រះ

ចំណាត់ថ្នាក់ប្រភេទឯកសារ

ពិនិត្យឡើងវិញចំពោះឯកសារចំណាត់ថ្នាក់ណ្ដោះ

អាសន្ន:

ឈ្មោះមន្ត្រីកត់ត្រា:

ហត្ថលេខា:

សេចក្តីជូនដំណឹងស្តីពីការចូលរួមជាមួយសំណើលេខ E-234 របស់ អៀង សារី

<u>ដាក់ដោយ:</u>

ក្រុមមេធាវីការពារក្តី នួន ជា
Michiel PESTMAN
Victor KOPPE
Andrew IANUZZI
Jasper PAUW
Joshua ROSENSWEIG
Sofie HOGESTOL
Renee DE GEUS

<u>ចម្លងជូន:</u>

សហចៅក្រមជាប់ចោទ

សហព្រះរាជអាជ្ញា:

ជា លាង

Andrew CAYLEY

<u>សហមេធាវីនាំមុខតំណាងដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី</u>

ពេជ អង្គ

Elisabeth SIMONNEAU-FORT

I. សេចក្តីផ្តើម

1. នៅថ្ងៃទី ២៧ ខែ កញ្ញា ឆ្នាំ ២០១២ ក្រុមមេធាវីការពារក្តី អៀង សារី បានដាក់ "សំណើរបស់ អៀង សារី សុំអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងឲ្យ ក.ស.ច.ស ធ្វើការបញ្ជាក់ ទាក់ទងនឹងការស្តាប់ចម្លើយសាក្សី នង សុផង់ នៅថ្ងៃទី ១៧ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០០៩ និង កោះហៅអ្នកស៊ើបអង្កេតរបស់ ក.ស.ច.ស ឲ្យផ្តល់ភស្តុតាង ទាក់ទងនឹងការស្តាប់ចម្លើយនេះ"[1]។ មេធាវីការពារក្តី នួន ជា ("មេធាវីការពារក្តី") សូមដាក់ការជូនដំណឹងស្តីពីការចូលរួម ("ការជូនដំណឹង") ជូនអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ដោយមេធាវីសូមប្រើប្រាស់សារណារបស់ក្រុមមេធាវីការពារក្តី អៀង សារី និងស្នើសុំនូវសំណូមពរដូចគ្នាដែរ។

II. ប្រវត្តិនីតិវិធី

2. នៅថ្ងៃទី ២៧ ខែ កញ្ញា ក្រុមមេធាវីការពារក្តី អៀង សារី បានដាក់សំណើលេខ **E 234**។ មេធាវីការពារក្តីសូមប្រើប្រាស់សារណាទាំងអស់របស់ អៀង សារី ដែលមានក្នុងផ្នែកទី I (សាវតារ), ផ្នែកទី II (ច្បាប់ និងទទ្បីករណ៍) និង ផ្នែកទី III (សេចក្តីសន្និដ្ឋាន និងសំណូមពរ)។

III. សារណាបន្ថែម

3. បន្ថែមទៅលើសារណាដែលក្រុមមេធាវីការពារក្តី អៀង សារី បានដាក់រួចនោះ មេធាវីការពារក្តី នួន ជា សូមធ្វើការសង្កេតដូចខាងក្រោម ដែលមានតែក្រុមមេធាវីការពារក្តី នួន ជា (និងមិនមែនក្រុមមេធាវីការពារក្តី អៀង សារី) ជាអ្នកទទួលខុសត្រូវចំពោះការសង្កេតខាងក្រោមនេះ។

ក. ជំហររបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទៅលើភាពមិនប្រក្រតីនៅមុនពេលសវនាការ ប៉ះពាល់ជាខ្លាំងដល់ការការពារយ៉ាងទូលំទូលាយនូវសិទ្ធិរបស់ជនសង្ស័យនៅកម្ពុជា

4. កន្លងមក អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានយកចិត្តទុកដាក់យ៉ាងខ្លាំងទៅលើមុខងារកសាងសមត្ថភាព

[1] ឯកសារលេខ E234 "សំណើររបស់អៀងសារី សុំអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងឲ្យ ក.ស.ច.ស ធ្វើការបញ្ជាក់ ទាក់ទងនឹង ការស្តាប់ចម្លើយសាក្សី នង សុផង់ នៅថ្ងៃទី ១៧កុម្ភៈ ២០០៩ និងការកោះហៅអ្នកស៊ើបអង្កេតរបស់ ក.ស.ច.ស ឲ្យផ្តល់ភស្តុតាង ទាក់ទងនឹងការស្តាប់ចម្លើយនេះ" ថ្ងៃទី ២៧ ខែ កញ្ញា ឆ្នាំ ២០១២ ERN 00848148-00848163 , តទៅនេះហៅថា សំណើរបស់ អៀង សារី។

របស់ អ.វ.ត.ក សម្រាប់សហគមន៍ច្បាប់នៅកម្ពុជា[2]។ នាពេលថ្មីៗនេះ សន្និសីទមួយស្តីពីកេរដំណែលរបស់ អ.វ.ត.ក ត្រូវបានរៀបចំនៅក្រុងភ្នំពេញ ដែលនៅក្នុងសន្និសីទនោះមានការពិភាក្សាគ្នាយ៉ាងយូរពីឥទ្ធិពលរបស់ អ.វ.ត.ក ទៅលើកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីរបស់តុលាការជាតិ[3]។

5. យើងឃើញច្បាស់ថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង យ៉ាងហោចណាស់ មានការអល់អែកក្នុងការពិចារណាទៅលើកាលៈទេសៈនានានៅពេលសាក្សីផ្តល់ចម្លើយដល់អ្នកស៊ើបអង្កេតនៃការិយាល័យសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត ("ក.ស.ច.ស") សូម្បីតែកាលៈទេសៈទាំងនោះនឹងប៉ះពាល់ដោយផ្ទាល់ដល់ភាពជឿជាក់បាននៃសាក្សីនោះ ឬបញ្ជាក់ឲ្យបានច្បាស់ពីប្រភពព័ត៌មានដែលខ្លួនបានដឹងក៏ដោយ។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក៏បានរារាំងគ្រប់ពេលមិនឲ្យក្រុមមេធាវីការពារក្តីអាចស្វែងរកសម្ពាធនានាដែលបានដាក់ទៅលើសាក្សីក្នុងពេលស្តាប់ចម្លើយនោះ ឬដើម្បីទទួលព័ត៌មាននានាទាក់ទងនឹងការស្តាប់ចម្លើយដែលមិនត្រូវបានថតសំឡេង ឬមិនត្រូវបានសង្ខេបនោះ ត្រូវបានរារាំងដោយអង្គជំនុំជម្រះ[4]។

6. មេធាវីការពារក្តីគូសបញ្ជាក់ថា គេអាចព្យាករណ៍បានយ៉ាងច្បាស់ថា វិធីសាស្ត្ររបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបែបនេះនឹងត្រូវតុលាការកម្ពុជាយកទៅអនុវត្តយ៉ាងងាយក្នុងកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីក្នុងតុលាការជាតិ។ តុលាការជាតិនឹងកាន់តែរីករាយទៅទៀតក្នុងការអនុវត្តយ៉ាងខ្លាំងក្លានូវការប្រឌិតផ្នែកច្បាប់ដែលថា ភាពមិនប្រក្រតីនានាដែលបានកើតឡើងក្នុងពេលស៊ើបសួរ គួរតែត្រូវបានលើកឡើង (និងបានដោះស្រាយ) ក្នុងអំឡុងពេលស៊ើបសួរ។ ការអនុវត្តបែបនេះក៏នឹងធ្វើឲ្យតុលាការជាតិមិនពិចារណាទៅលើការទាមទារដែលនាំឲ្យរំខានរបស់ចុងចោទ ឬ សាក្សីនានាក្នុងកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីតុលាការជាតិដែលថា មន្ត្រីនគរបាលបានដាក់សម្ពាធលើពួកគេឲ្យផ្តល់ចម្លើយជាក់លាក់នានា ឬថា របាយការណ៍របស់នគរបាលមិនត្រឹមត្រូវ ឬថា ភស្តុតាងត្រូវបានបង្កើតឡើងដោយ

---

[2] សេចក្តីប្រកាសព័ត៌មានស្តីពីការដាក់ទណ្ឌកម្ម "សេចក្តីសម្រេចរបស់អង្គជំនុំជម្រះលើ កំហុសវិជ្ជាជីវៈរបស់មេធាវីការពារក្តីលោកនួន ជា" ថ្ងៃទី២៩ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ២០១២។

[3] សេចក្តីប្រកាសព័ត៌មាន "សេចក្តីសម្រេចរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងលើកំហុសវិជ្ជាជីវៈរបស់មេធាវីការក្តីរបស់លោក នួន ជា" ថ្ងៃទី ២៩ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០១២។

[4] សូមមើលសំណើរស់លោក អៀង សារី និង ឯកសារលេខ **E-1/122.1**, "ប្រតិចារិកដំណើរការសវនាការ" ថ្ងៃទី ០៥ ខែ កញ្ញា ឆ្នាំ ២០១២, ERN 00846500-00846512, ទំព័រ 86:21-99:3។

ក្តែងបន្លំ ឬគ្រប់គ្រងមិនបានល្អ។ ជាការពិត នៅកម្ពុជា ចំណុចនេះជាកង្វល់ពាក់ព័ន្ធយ៉ាងខ្លាំង[5]។

7. គួរចងចាំថា ច្បាប់យុត្តិសាស្ត្ររបស់ អ.វ.ត.ក ត្រូវបានផ្សព្វផ្សាយយ៉ាងទូលំទូលាយក្នុងចំណោមសហគមន៍ច្បាប់នៅកម្ពុជា ជាផ្នែកមួយនៃគម្រោងកេរដំណែលដែលជាគោលបំណងល្អរបស់ អ.វ.ត.ក[6]។ ជំហរបច្ចុប្បន្នរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទាក់ទងនឹងភាពមិនប្រក្រតីនៅមុនពេល

[5] សូមមើលឧទាហរណ៍ របាយការណ៍នាពេលថ្មីៗដូចខាងក្រោម ទាក់ទិននឹងការប្រមូលភស្តុតាងនៅមុនពេលសវនាការនៅកម្ពុជា៖ "របាយការណ៍ដែលប្រមូលដោយអង្គការឃ្លាំមើលសិទ្ធិមនុស្ស (Human Right Watch) បង្ហាញថា ចាប់តាំងពីពេលទាក់ទងជាមួយនគរបាលជាលើកដំបូងរហូតដល់ពេលឃុំខ្លួននៅការិយាល័យនគរបាល ការវាយដំធ្ងន់ធ្ងរ និងទម្រង់ផ្សេងទៀតនៃអំពើហិង្សា គឺជាការអនុវត្តជាទូទៅ។ អតីតអ្នកជាប់ឃុំម្នាក់បានឱ្យដឹងថា នគរបាលបានប្រើទម្រង់នៃការធ្វើទារុណកម្មលើរូបរាងកាយ ដូចជា ប្រើប្រាស់ការឆក់ខ្សែភ្លើង ឬវាយនឹងស្វាយកាំភ្លើង ដើម្បីបង្ខំមនុស្សឱ្យសារភាព ឬបង្ហាញព័ត៌មាននានា។ [48] [...] ពួកគេពុំមានមេធាវីការពារទេ ក្នុងពេលដែលត្រូវឃុំខ្លួននៅការិយាល័យនគរបាល ឬ ក្នុងពេលឃុំខ្លួនបន្តបន្ទាប់ទៀតក្នុងមជ្ឈមណ្ឌល"។ ("Skin on the Cable") (ខែ មករា ឆ្នាំ ២០១០) លើគេហទំព័រ៖ http://www.hrw.org/node/87682/section/8]]] [...] នៅករណីជាច្រើន ជនជាប់ចោទត្រូវបានតុលាការផ្តន្ទាទោសដោយផ្អែកលើចម្លើយសារភាពដែលទទួលបាននៅពេលឃុំខ្លួននៅការិយាល័យនគរបាល ជាញឹកញយគឺក្រោមការបង្ខិតបង្ខំ។ [...] ព្រះរាជអាជ្ញាមិនមានថវិកាគ្រប់គ្រាន់ដើម្បីបង្គាប់ឱ្យមានការស៊ើបអង្កេតតាមវិទ្យាសាស្ត្រយ៉ាងត្រឹមត្រូវចំពោះបទល្មើសនោះទេ។ ហេតុនេះ មានទំនោរក្នុងការពឹងផ្អែកលើចម្លើយសារភាពដែលនគរបាលយុត្តិធម៌ទទួលបានពីជនជាប់ចោទ។ នគរបាលយុត្តិធម៌ខ្លួនឯងពុំបានទទួលការបណ្តុះបណ្តាលឱ្យបានត្រឹមត្រូវក្នុងការស៊ើបអង្កេតបទល្មើសទេ ហើយជាញឹកញយប្រើការបង្ខិតបង្ខំ ឬ កម្លាំងដើម្បីទទួលបានចម្លើយសារភាពពីពិរុទ្ធភាព (គេហទំព័រ៖ http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=35052&Cr=cambodia&Cr1#.UGO_rbTN7dk, កថាខណ្ឌ ៥១, ៥៤) "ខណៈដែល [ជនសង្ស័យ] ខ្លះត្រូវឃុំខ្លួននៅការិយាល័យនគរបាល និងត្រូវបានដោះលែងដោយមិនប្រឈមមុខនឹងការបំពេញសំណុំបែបបទ ឬ ការចោទប្រកាន់អ្វីនោះ នៅក្នុងករណីផ្សេងទៀត [ជនសង្ស័យ] បានប្រាប់អង្គការឃ្លាំមើលសិទ្ធិមនុស្សថា នគរបាលបានកត់ត្រាប្រវត្តិរូបផ្ទាល់ខ្លួន និងបានបង្គាប់ឱ្យពួកគេផ្តិតមេដៃទៅលើចម្លើយដែលនគរបាលបានសរសេរ។ [...] នគរបាលអាចសរសេរអ្វីផ្សេងអំពីមូលហេតុនៃការចាប់ខ្លួន មុនពេលឱ្យ [ជនសង្ស័យ] ផ្តិតមេដៃ តែពួកគេមិនដែលប្រាប់ថាបានសរសេរអ្វីខ្លះឱ្យច្បាស់លាស់នោះទេ។ [ជនសង្ស័យ] ជាច្រើន មិនដឹងថាខ្លួនត្រូវចុះហត្ថលេខាលើអ្វីនោះទេ ហើយនិយាយថា ពួកគេមិនដែលប្រាប់ពីមូលហេតុនៃការឃុំខ្លួន ឬ បទល្មើសអ្វីដែលពួកគេបានប្រព្រឹត្តនោះទេ។ [...]"។ (Off the Streets: Arbitrary detention and Other Abuses Against Sex Workers in Cambodia) (ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១២)

[6] សូមមើល ជាការបង្ហាញពីការខិតខំប្រឹងប្រែងពង្រីកកេរដំណែលរបស់ អ.វ.ត.ក របាយការណ៍ខាងក្រោមរបស់ OHCHR: UN Document **A/HCR/21/35**,'The Role and Achievements of the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights in Assisting the Government and People of Cambodia in the Promotion and Protection of Human Rights, Human Rights Council', Twenty-first session, 20 September 2012, available at http://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/RegularSession/Session21/A.HRC.21.35_en.pdf: "ការពិភាក្សាតុមូលផ្នែកយុត្តិធម៌ជាច្រើនក៏ត្រូវបានរៀបចំនៅតាមបណ្តាខេត្តនានា ដើម្បីពិភាក្សាពីឧបសគ្គទាំងនេះ ក្នុងករណីសមរម្យដោយប្រើគំរូពីការអនុវត្តរបស់អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញនៅក្នុងតុលាការ" កថាខណ្ឌ ៤៦។ "ការជួបពិភាក្សា ទាំងនេះគឺជាកន្លែងដ៏សំខាន់ក្នុងការពិភាក្សាពីបញ្ហាច្បាប់ជាច្រើន ដែលវិធានផ្ទៃក្នុង និងសេចក្តីសម្រេចរបស់អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញផ្តល់ជាឧទាហរណ៍

សវនាការ នឹងនាំមកនូវស្ថានភាពផ្លូវច្បាប់ក្នុងប្រទេសមួយ ដែលបណ្តឹងនៃការរំលោភបំពានផ្សេងៗក្នុងអំឡុងពេលស៊ើបអង្កេត មិនត្រូវបានតុលាការជាតិគិតគូរពិចារណាឡើយ ដោយគ្រាន់តែយោងទៅដល់ច្បាប់យុត្តិសាស្ត្រដ៏មានទម្ងន់របស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនៃ អ.វ.ត.ក ដើម្បីគាំទ្រដល់ជំហរនោះតែប៉ុណ្ណោះ[7]។

8. ដោយសារតែកម្ពុជាមានកេរ្តិ៍ឈ្មោះមិនល្អនៅក្នុងការស៊ើបអង្កេតរបស់នគរបាល ដែលមានកំហុសឆ្គង និងមានភាពលម្អៀងផ្នែកនយោបាយនោះ នេះមិនមែនជាលទ្ធផលដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងចង់បាន ឬគាំទ្រតាមវិធីណាមួយនោះទេ។ ជាលទ្ធផល ការរារាំងមិនឱ្យមានការស៊ើបអង្កេតចំពោះកាលៈទេសៈនានាដែលនៅជុំវិញការយកចម្លើយនៅក្នុងដំណាក់កាលមុនសវនាការ សូម្បីតែវាពាក់ព័ន្ធនឹងភាពជឿជាក់បាន ប្រភពដែលសាក្សីបានដឹង ឬសម្ពាធដែលអាចមានពីអ្នកស៊ើបអង្កេតនោះ នឹងក្លាយជារនាំងមិនឱ្យសាធារណជនបានពិនិត្យពិច័យការរំលោភសិទ្ធិមនុស្សធ្ងន់ធ្ងរដែលកើតឡើងនៅកម្ពុជារាល់ថ្ងៃនេះទេ។ យើងមិនត្រូវធ្វើឱ្យមានកំហុសចំពោះបញ្ហានេះទេ៖ ការអនុវត្តយ៉ាងតឹងតែងរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង "ក្នុងការមិនមានការស៊ើបអង្កេតទៅលើកាលៈទេសៈនានានៃកិច្ចស៊ើបសួរ" នឹងត្រូវបានចាត់ទុកថាជាការគាំទ្រ និងក៏ជាការលើកទឹកចិត្តដល់ទម្លាប់អនុវត្តមិនត្រឹមត្រូវរបស់មន្ត្រីនគរបាល និងតុលាការជាតិ។

ខ. ការគេចចេញពីការទទួលខុសត្រូវ

9. បន្ថែមទៅលើសារណារបស់ក្រុមមេធាវីការពារក្តី អៀង សារី ចំពោះបញ្ហានេះ មេធាវីការពារក្តីក៏សូមចូលរួមនូវការស្រងាកចិត្តរបស់ខ្លួនចំពោះ *កង្វះការចាប់អារម្មណ៍* ជាក់ស្តែងរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងលើកិច្ចស៊ើបសួរនានាចំពោះភាពមិនប្រក្រតីសំខាន់ៗ[8] ដែលបានកើតឡើងក្នុង

នៃការអនុវត្តនូវសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះប្រកបដោយយុត្តិធម៌ ជាពិសេស បទប្បញ្ញត្តិស្តីពីការឃុំខ្លួនមុនសវនាការ និងវិធានស្តីពីភស្តុតាង និង នីតិវិធី" (កថាខណ្ឌ ៥៧)។

[7] សូមមើលផងដែរ, Anne Heindel, Trial Debate over 'Procedural Defects' in the investigation: 'ឆន្ទៈរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក្នុងការស្តាប់ និងពិចារណាបញ្ហានិងបង្កេតបានជាគំរូសំខាន់មួយសម្រាប់តុលាការជាតិ ដែលជាញឹកញាប់បន្ថយនូវសិទ្ធិការពារក្តីតាមរយៈការបញ្ជាក់យ៉ាងរឹតត្បឹតនូវច្បាប់ក្នុងការទទួលបានការក្តីដោយយុត្តិធម៌។ (អាចរកបាននៅ: http://www.cambodiatribunal.org/sites/default/files/commentary-pdfs/CTM%20Heindel%2012-09-28.pdf)។

[8] ផ្ទុយពី "មោឃភាពចំពោះការមិនគោរពវិធានបញ្ញត្តិ" ដែលមេធាវីការពារក្តីយល់ថា វាមានន័យលើសពីការគ្មានហត្ថលេខា អ្នកបកប្រែភាសាដែលពុំមានគុណវុឌ្ឍិសិក្សាអប់រំត្រឹមត្រូវ ។ល។

ដំណាក់កាលនៃការស៊ើបសួរ។ នៅក្នុងប្រព័ន្ធមួយដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានតួនាទី "ស្វែងរកការពិត" នោះ ចៅក្រមដែលមានគំនិតយុត្តិធម៌ និងមានហេតុផល *គួរ* តែមានចំណាប់អារម្មណ៍ខ្លាំងចំពោះភាពមិនប្រក្រតីដែលបានកើតឡើងក្នុងអំឡុងពេលស៊ើបសួរ *ជាពិសេស នៅពេលដែល* ភាពមិនប្រក្រតីទាំងនេះមានឥទ្ធិពលទៅលើភាពអាចជឿជាក់ និងសុក្រឹតភាពនៃចម្លើយរបស់សាក្សី។

10. ការស្វែងយល់ពីភាពមិនប្រក្រតីទាំងនេះអាចចំណាយពេលវេលាច្រើន និងមានការលំបាក ហេតុនេះអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងងាយនឹងទទួលយកសង្ខេបនៃការស្តាប់ចម្លើយរបស់ ក.ស.ច.ស ថាមានតម្លៃអាចជឿជាក់ និងទុកចិត្តបាន។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី ការធ្វើបែបនេះជាទម្លាប់អនុវត្តន៍មិនល្អ ដែលត្រូវពឹងផ្អែកលើចម្លើយទាំងនេះ ដូចដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានធ្វើរួចនោះ និងមិនអនុញ្ញាតឱ្យមានការស្វែងយល់ពីកាលៈទេសៈនានានៃការទទួលបានចម្លើយទាំងនោះ យ៉ាងហោចណាស់ក៏ចំពោះករណីមួយចំនួនដែលមានមូលហេតុក្នុងការសន្មតថា កាលៈទេសៈទាំងនោះមានឥទ្ធិពលទៅលើភាពជឿជាក់ ឬសុក្រឹតភាពនៃចម្លើយរបស់សាក្សី។ ការលើកបែបនេះកាន់តែមានភាពពិតប្រាកដ ដោយសារតែការលេចឡើងដដែលៗនៃកំហុស និងកង្វល់នានាដែលមេធាវីការពារក្តីបានលើកឡើងជុំវិញអត្ថបទសង្ខេបទាំងនេះ[9]។

គ. ពុំមានវិធានណាមួយហាមឃាត់មិនឱ្យមានការស៊ើបអង្កេតទេ

11. ពុំមានបញ្ញត្តិណាមួយ នៅក្នុងវិធានផ្ទៃក្នុង និងនៅក្នុងច្បាប់យុត្តិសាស្ត្រ ឬទម្លាប់អនុវត្តអន្តរជាតិ

---

[9] សូមមើលឧទាហរណ៍ ឯកសារលេខ E-142, សំណើសុំឱ្យមានការស៊ើបសួរតាមវិធាន៣៥ ដែលពាក់ព័ន្ធនឹងភាពមិនស្របគ្នារវាង កំណត់ហេតុស្តាប់សម្លេង និងកំណត់ហេតុជាលាយល័កល្ខអក្សរ នៃការស្តាប់ចម្លើយសាក្សីរបស់ក.ស.ច.ស, ១៧ វិច្ឆិការ ឆ្នាំ២០១១ 00៧៥៤៩៧៩-00៧៥៤៩៩០ ;ឯកសារលេខ D៣១៨ សំណើសុំឱ្យមានកិច្ចស៊ើបសួរលើកទី១៩ ,១៣ មករា ២០១០, ERN00417064-00417072 ឯកសារលេខ D១៧១ ,សំណើសុំឱ្យមានកិច្ចស៊ើបសួរលើកទី៣ របស់ អៀង សារី ,២១ ឧសភា,ERN 00330819-00330834 ឯកសារលេខ E២២១ ,សំណើរសុំពិនិត្យភស្តុតាង ពីអ្នកបកប្រែ ពាក់ព័ន្ធនឹងការស្តាប់ចម្លើយលើកទី២ របស់សហព្រះរាជអាជ្ញា ចំពោះសាក្សី ភី ភួន ដែលតាមរយៈនេះ ភាពមិនប្រក្រតីបានកើតឡើងដែលមានតម្លៃស្មើនឹងការឆ្លើយដោះសា, ២៣ សីហា ២០១២,ERN 00835841-00835852 ឯកសារលេខ E២២៤ សំណើរបស់ អៀង សារី សុំឱ្យអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ស្វែងរកការបញ្ជាក់ពីការិយាល័យសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតដើម្បីបង្ហាញពីអត្ថិភាពនៃកំណត់ហេតុនានាដែលពាក់ព័ន្ធនឹង ការស្តាប់ចម្លើយសាក្សី អៀន តាន់ នៅថ្ងៃទី ៨ តុលា ២០០៨, ថ្ងៃទី ២៩ សីហា ២០១២,ERN 00839239-00839247; ឯកសារលេខ E៩៦/៧/១, ការជំទាស់ទៅនឹងកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយសាក្សី ,ថ្ងៃទី ៩ កក្កដា ២០០៩,ERN 00823896-00823899។

ដែលហាមឃាត់ភាគីមិនឲ្យស្វែងយល់កាលៈទេសៈ ឬបញ្ហាផ្សេងៗ ដែលកើតឡើងចេញពីការស្តាប់ខ្សែអាត់ថតសំឡេង ក្នុងដំណាក់កាលសវនាការទេ ជាពិសេសនៅពេលដែលកាលៈទេសៈទាំងនេះទាក់ទង ទោះបីតូចតាចក៏ដោយ ទៅលើភាពជឿជាក់បានរបស់សាក្សី ឬប្រភពព័ត៌មានដែលខ្លួនបានដឹង។ ដោយហេតុផលនេះហើយទើបអង្គបុរេជំនុំជម្រះយល់ស្របនឹង កសចស ដោយបានបង្គាប់ទៅភាគីថា *បញ្ហាទាំងនេះអាច និងគួរតែលើកឡើងក្នុងពេលសាកសួរដេញដោលក្នុងសវនាការបាន*[10]។ ជាការពិតមេធាវីការពារមិនបានធ្វើអ្វីក្រៅតែពីធ្វើតាមការសម្រេចយ៉ាងច្បាស់ដោយ កសចស និង អង្គបុរេជំនុំជម្រះលើបញ្ហានេះ។ អនុលោមតាម កសចស និង អបជ ក្តីបារម្ភទាក់ទងនឹងភាពជឿជាក់ ភាពទុកចិត្តបាន និង ប្រភពនៃការដឹង ត្រូវតែបានដោះស្រាយក្នុងអំឡុងពេលនៃការសួរដេញសាក្សីភាគីបដិបក្ខ។ ពេលនេះវាកំពុងតែច្របូកច្របល់ការដែលមេធាវីការពារក្តីទទួលរងនូវការស្តីបន្ទោសចំពោះការប្រតិបត្តិយ៉ាងត្រឹមត្រូវនៃប្រព័ន្ធដែលបង្កើតឡើងដោយស្ថាប័ននានារបស់តុលាការ ។

12. តុលាការដែលមានកាតព្វកិច្ចស្វែងរកការពិត មិនអាចលាក់បាំងខាងក្រោយការបកស្រាយលក្ខណៈជាទម្រង់ តឹងរ៉ឹង និងខុសឆ្គងចំពោះបញ្ញត្តិមួយក្នុងវិធានផ្ទៃក្នុងដែលរារាំងតុលាការមិនឲ្យស្វែងរកការពិតបានទេ។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង (ហើយតាមពិតទៅគ្រប់តុលាការដែលគោរពខ្លួនឯង) *គួរ* យកចិត្តទុកដាក់អំពីថាតើសាក្សីត្រូវបានគេផ្តល់ព័ត៌មានឬទេ ត្រូវបានគេណែនាំឬទេ ត្រូវបានគេបង្ហាញឯកសារឲ្យមើលឬទេ ត្រូវបានគេបង្ខិតបង្ខំឬ គំរាមកំហែងឬទេ ត្រូវបានគេធ្វើឲ្យយល់ច្រឡំ ឬធ្វើជាសំអាងខុសឬទេ ឬត្រូវបានគេស្តាប់ចម្លើយច្រើនដងដោយមិនបានថតសំឡេងឬទេ[11]។ ការយកចិត្តទុកដាក់លើចំណុចទាំងនេះកាន់តែមានសារៈសំខាន់នៅពេលពិចារណាពីប្រវត្តិកម្មវត្ថុនៃការជំនុំជម្រះនេះ និងសារៈសំខាន់នៃការជំនុំជម្រះនេះចំពោះសង្គមកម្ពុជាទាំងមូល។ ជាងនេះទៀត

---

[10] ឯកសារ **D-375/1/8**, 'សាលដីកាលើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ និងសេចក្តីសន្និដ្ឋានបន្ថែមជំទាស់នឹង ដីកាសម្រេចរបស់ការិយាល័យសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត លើសំណើររបស់នួនជា សុំឲ្យស្តាប់សាក្សីមួយចំនួន ដូចជា D 318, D319, D320, D338, D339 និង D340', ថ្ងៃទី ២០ ខែ កញ្ញា ឆ្នាំ ២០១០, ERN 00607102-00607143, កថាខណ្ឌ៥៧។

[11] កត់សម្គាល់ថា មេធាវីការពារក្តីមិនបានថា ភាពមិនប្រក្រតីទាំងនេះបានកើតឡើង *ទៅគ្រប់ពេល* ដែលសាក្សីត្រូវបានស្តាប់ចម្លើយដោយអ្នកស៊ើបអង្កេតរបស់សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតនោះទេ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី អ្វីដែលមេធាវីការពារក្តី*កំពុង* លើកឡើងនោះគឺថា វិធីសាស្ត្រដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងយកមកប្រើ នឹងរារាំងមិនឲ្យបញ្ចេញឲ្យដឹងពីការអនុវត្តមិនត្រឹមត្រូវទោះបីជាទង្វើទាំងនោះ*ពិតជាបាន* កើតឡើងក៏ដោយ ហើយទោះបីមានសញ្ញាណបឋមអំពីសកម្មភាពមិនគប្បីជាក់លាក់របស់អ្នកស៊ើបអង្កេតនៃ ក.ស.ច.ស ក៏ដោយ ដូចក្នុងរឿងក្តីបច្ចុប្បន្ន ដែលយើងខ្ញុំហៅទង្វើនេះថាជាការមើលមិនឃើញដោយចេតនា។

ក្នុងករណីដែលវាត្រូវពឹងផ្អែកយ៉ាងខ្លាំងទៅលើសាក្សីដែលមកផ្តល់សក្ខីកម្មចំពោះព្រឹត្តិការណ៍នានាដែលបានកើតឡើងកាលពីជាង ៣០ ឆ្នាំមុន កង្វល់ពាក់ព័ន្ធនឹងប្រភពព័ត៌មាន ភាពជឿជាក់បាន ភាពចុះខ្សោយនៃការចងចាំរបស់មនុស្ស និងបញ្ហានៃចម្លើយសាក្សីដែលទើបតែបានដឹងពេលក្រោយនេះ គួរតែជាបញ្ហាចម្បងសម្រាប់ចៅក្រមដែលមានគំនិតយុត្តិធម៌ និងស្តាប់ហេតុផល។

ឃ. "តើមេធាវីការពារក្តីបានធ្វើអ្វីខ្លះ នៅក្នុងអំឡុងរយៈពេលជាច្រើនឆ្នាំនៃកិច្ចស៊ើបសួរនេះ? នេះគឺជាសំណួររបស់ខ្ញុំ"[12]

13. ដូចលោក អៀង សារី ដែរ មេធាវីការពារក្តីលើកពីបញ្ហាចំពោះសំណួរដែលលើកឡើងសម្រាប់យោបល់របស់លោកចៅក្រម Lavergne ក្នុងពេលសវនាការថ្ងៃទី ៦ ខែ កញ្ញា ឆ្នាំ ២០១២។ ដូចក្រុមមេធាវីការពារក្តី អៀង សារី ដែរ មេធាវីការពារក្តី នួន ជា បំពេញការងារដោយយកចិត្តទុកដាក់ជាពិសេសក្នុងការតំណាងផលប្រយោជន៍កូនក្តីរបស់ខ្លួនក្នុងដំណាក់កាលស៊ើបសួរ បើទោះជាបំពេញការងារដោយមានធនធានមានកម្រិតក្តី[13]។ មេធាវីការពារក្តីបានដាក់សំណើសុំបំពេញកិច្ចស៊ើបសួរមិនតិចជាង ២៦ ទេ ដែលចាំបាច់ និងត្រូវចំណាយពេលច្រើន ដោយជាទូទៅជំរុញឲ្យបើកកិច្ចសួរទៅក្នុងទ្រឹស្តីដោះបន្ទុករបស់រឿងក្តីលោក នួន ជា ដែលសំណើភាគច្រើនត្រូវបានបដិសេធទាំងស្រុង ឬមួយផ្នែក។ សំខាន់ទៅទៀត សំណើសុំបំពេញកិច្ចស៊ើបសួរទាំងនេះជាច្រើនមានគោលបំណងរារាំង និងស្នើសុំឲ្យមានដំណោះស្រាយទាន់ពេលវេលាពីប្រភេទនៃភាពស្មុគស្មាញទាក់ទិននឹងកិច្ចស៊ើបសួរដែលកំពុងលេចឡើងនាពេលនេះ។ មេធាវីការពារក្តីបានស្នើ នៅឆ្នាំ ២០០៧ (!) សុំការអនុញ្ញាតឲ្យចូលរួមស្តាប់ចម្លើយសាក្សី[14] ជាពិសេស ដោយសារមេធាវីអន្តរជាតិមានបទពិសោធន៍ក្នុងប្រព័ន្ធតុលាការតាមប្រទេសរបស់ខ្លួនដែលថា ការចូលរួមបែបនេះជាការចាំបាច់សម្រាប់ការពារសិទ្ធិរបស់ជនជាប់ចោទ ហើយតាមពិតទៅ ការចូលរួមបែបនេះនឹង

---

[12]ឯកសារលេខ **E-1/123.1** "ប្រតិចារឹកដំណើរការសវនាការ", ថ្ងៃទី ៦ ខែ កញ្ញា ឆ្នាំ ២០១២, ERN 00846635-00846745, , ទំព័រ ៣៦ (ភាសាអង់គ្លេស) (គូសបញ្ជាក់បន្ថែម)។

[13] ក្នុងអំឡុងពេលស៊ើបអង្កេត មេធាវីការពារក្តីមានសហមេធាវីជាតិមួយរូប សហមេធាវីបរទេសមួយរូប (បំពេញការងារក្រៅម៉ោង) មន្ត្រីគ្រប់គ្រងសំណុំរឿងមួយរូប និងមន្ត្រីពិគ្រោះយោបល់ផ្នែកច្បាប់ ប្រហែលជាការស៊ើបអង្កេតប្រព្រឹត្តទៅបានពាក់កណ្តាលហើយ ទើបបន្ថែមមន្ត្រីពិគ្រោះយោបល់ផ្នែកច្បាប់មួយរូបទៀត។

[14] ឯកសារលេខ **A-110**, លិខិត "ការស៊ើបអង្កេត" ថ្ងៃទី ២០ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០០៧, ERN 00157351-00157352។

អាចរកឃើញ និងដោះស្រាយបញ្ហាភាគច្រើនដែលកំពុងលេចឡើងនៅក្នុងដំណាក់កាលនេះ[15] នៅឆ្នាំ ២០០៩ បានលើកឡើងនូវកង្វល់ទាក់ទិននឹងកង្វះតម្លាភាពនៃកិច្ចស៊ើបសួរ និងកាលៈទេសៈនៃការយកចម្លើយនោះ[16] ហើយពាក់ព័ន្ធនឹងចំណុចនេះ បានដាក់សំណើសុំបំពេញកិច្ចស៊ើបសួរមិនតិចជាង ៨ ទេទៅលើបញ្ហាធ្ងន់ធ្ងរនានាដែលបានលើកឡើងពាក់ព័ន្ធនឹងវិធីសាស្ត្រដែលសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតយកមកប្រើ រួមទាំងចំពោះការខ្វះខាតផ្សេងៗនៃវិធីសាស្ត្ររបស់ពួកគេក្នុងការសួរសំណួរទាក់ទិនទាំងទៅលើសាក្សីជាក់លាក់ ឬសាក្សីទូទៅ[17]។ និយាយដោយខ្លី មេធាវីការពារក្តីមិន

---

[15] មេធាវីការពារក្តីគូសបញ្ជាក់ថា វាជាទម្លាប់អនុវត្តទូទៅនៅប្រទេសហូសឡង់ ជាប្រព័ន្ធច្បាប់ស៊ីវិលដែលផ្អែកលើច្បាប់បារាំង ដែលមេធាវីការពារក្តី និងរដ្ឋអាជ្ញា អាចចូលរួមក្នុងការស្តាប់ចម្លើយសាក្សីដែលធ្វើឡើងដោយចៅក្រមស៊ើបអង្កេត។ បទពិសោធន៍បានបង្ហាញថា ការធ្វើបែបនេះកាត់បន្ថយយ៉ាងច្រើននូវការខ្វែងយោបល់គ្នានៅដំណាក់កាលសវនាការ ចំពោះសុក្រឹតភាព និងភាពជឿជាក់បាននៃកំណត់ហេតុជាលាយលក្ខណ៍អក្សរនៃការស្តាប់ចម្លើយទាំងនេះ ដោយសារភាគីអាចផ្តល់ព័ត៌មាននៅពេលការស្តាប់ចម្លើយកំពុងប្រព្រឹត្តទៅ។ បទពិសោធន៍ដដែលនេះបានបង្រៀនយើងថា សូម្បីតែចៅក្រមស៊ើបអង្កេត "ដែលអព្យាក្រឹត្យ" នឹងមិនសួរសំណួរដោះបន្ទុក ដែលមេធាវីការពារក្តីនឹងសួរសាក្សីនោះដែរ។ បញ្ហានេះនឹងត្រូវបានដោះស្រាយ ដោយអនុញ្ញាតឱ្យមេធាវីការពារក្តីមានឱកាសសួរសំណួររួចទៅហើយនៅក្នុងដំណាក់កាលស៊ើបអង្កេត ជាវិធីសាស្ត្រដែលមានសមភាពពិតប្រាកដ។ ជាការពិត វិធានផ្ទៃក្នុងបានហាមឃាត់យ៉ាងច្បាស់មិនឱ្យមេធាវីការពារក្តីជនត្រូវចោទចូលរួមការស្តាប់ចម្លើយសាក្សីទេ (វិធាន ៦០(២)) តែការហាមឃាត់ដោយគ្មានការពន្យល់បែបនេះមិនបានឆ្លើយតបចំពោះភាពមិនយុត្តិធម៌នៃវិធីសាស្ត្រនោះ កុំថាឡើយដល់ទៅដោះស្រាយនោះ។ លទ្ធផលដែលកើតចេញពីការមិនផ្តល់ឱកាសបែបនោះ មិនត្រឹមតែអាចព្យាករណ៍បានប៉ុណ្ណោះទេ តែការពិតវា*ត្រូវបានគេព្យាករណ៍*ទុករួចទៅហើយ។

[16] ឯកសារលេខ **D-171/2**, 'ចម្លើយរបស់ក្រឡាបញ្ជីចំពោះ សំណើសុំបំពេញកិច្ចស៊ើបសួរលើកទី៤របស់សហមេធាវី អៀង សារី', ថ្ងៃទី ០៩ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០០៩, ERN 00337488-00337489។

[17] ឯកសារលេខ D 318 សំណើសុំឱ្យមានកិច្ចស៊ើបសួរលើកទី១៩, ថ្ងៃទី១៣ មករា ២០១០, ែប្មណ ០០៤១៧០៦០-00417072; ឯកសារលេខ D 319 , សំណើរសុំឱ្យបំពេញកិច្ចស៊ើបសួរទី២០ ថ្ងៃទី ១៣ មករា ២០១០, ERN 00432928-00432937; ឯកសារលេខ D៣២០,សំណើរសុំឱ្យបំពេញកិច្ចស៊ើបសួរទី២១, ១៥ មករា ២០១០ ,ERN ០០៤៣២៩៧៩-០០៤៣១៩៨៧; ឯកសារលេខ D៣៣៦ ,សំណើរសុំឱ្យបំពេញកិច្ចស៊ើបសួរទី២២, ២៦មករា ២០១០, ERN ០០៤៣៦៤៣៧-០០៤៣៦៤៤៥; ឯកសារលេខ D៣៣៨ សំណើរសុំឱ្យបំពេញកិច្ចស៊ើបសួរទី២៣ ២៧ មករា ២០១០, ERN ០០៤៣៨៩៦១-០០៤៣៨៩៧០; ឯកសារលេខ D៣៣៩ ,សំណើរសុំឱ្យបំពេញកិច្ចស៊ើបសួរទី២៤ ២ កុម្ភៈ ២០១០, ERN ០០៤៤៦៨៨៨-00446896; ឯកសារលេខ D៣៤០ សំណើរសុំឱ្យបំពេញកិច្ចស៊ើបសួរទី ២៥ ,៣ កុម្ភៈ ២០១០, ERN 00446969-00446976; ឯកសារលេខ D៣៥៦ ,សំណើរសុំឱ្យបំពេញកិច្ចស៊ើបសួរទី២៦, ១២ កុម្ភៈ ២០១០, ERN ០០៤៥៣៥៦៩-00453581។ សម្រាប់ជាការបង្ហាញ យើងខ្ញុំមានភ្ជាប់ជាមួយនូវសំណើសុំបំពេញកិច្ចស៊ើបសួរបែបនេះមួយ។ សូមកត់សម្គាល់ថា សំណួរខ្លះនៅក្នុងឧបសម្ព័ន្ធបង្ហាញពីរបៀបដែលអ្នកស៊ើបអង្កេតទាក់ទងសាក្សី និងស៊ើបអង្កេតថាតើរាល់ចម្លើយទាំងអស់សុទ្ធតែត្រូវបានថតសំឡេងឬធ្វើកំណត់ហេតុ ឬយ៉ាងណា។

បានសម្រាកទេក្នុងពេលស៊ើបសួរនោះ (យោបល់នេះមានបង្កប់ក្នុងសំដីរបស់ចៅក្រម Lavergne) ហើយយើងខ្ញុំក៏មិនបាន "អង្គុយ" មើលបញ្ហាទាំងនេះដោយមិនស្មោះត្រង់ រង់ចាំដំណាក់កាលសវនាការ ដើម្បីលើកឡើងនូវបញ្ហាទាំងនេះយ៉ាងវៀចវេរនៅក្នុងដំណាក់កាលចុងក្រោយបំផុតនោះទេ។ ផ្ទុយទៅវិញ យើងខ្ញុំតែងតែដឹងពីបញ្ហាទាំងនេះយ៉ាងពេញលេញ និងបានលើកឡើងយ៉ាងទាន់ពេលវេលា និងគ្រប់ពេល ទៅតាមកម្រិតធនធានរបស់យើងដែលមាន (សូមមើលខាងក្រោមកថាខណ្ឌ ២១ ដល់ ២៦[18]។

ង. ការរំពឹងទុកសមហេតុផល

14. សំណើរបស់លោក អៀង សារី បានលើកឡើងថា៖ "បើតាមប្រព័ន្ធនីតិវិធីនៅ អ.វ.ត.ក មេធាវីការពារក្តីគួរមានលទ្ធភាពពឹងផ្អែកលើកិច្ចស៊ើបសួរ*ឥតលម្អៀង*របស់ ក.ស.ច.ស នឹងមិនគួរមានកាតព្វកិច្ចជាអ្នកត្រួតពិនិត្យថា តើ ក.ស.ច.ស បានបំពេញការងាររបស់ខ្លួនប្រកបដោយសីលធម៌វិជ្ជាជីវៈនិងមានសុក្រឹត្យឬទេ នោះទេ។ មេធាវីការពារក្តីមានសិទ្ធិទទួលបាន*ការរំពឹងទុកសមហេតុផល*ថា កិច្ចស៊ើបសួររបស់ ក.ស.ច.ស ត្រូវបានធ្វើឡើងមានលក្ខណៈសមរម្យនិងជាប្រព័ន្ធ"។ មេធាវីការពារក្តីសូមយល់ស្របជាមួយនឹងការលើកឡើងទាំងនេះទាំងស្រុង។

15. នៅក្នុងការគាំទ្របន្ថែមទៀតទៅលើការអត្ថាធិប្បាយរបស់លោក អៀង សារី ចំពោះ "ការរំពឹងទុកសមហេតុផល" ទាក់ទិននឹងលក្ខណៈពេញលេញដែល ក.ស.ច.ស បើកកិច្ចស៊ើបសួររបស់ខ្លួននោះ មេធាវីការពារក្តីសូមលើកឡើងនូវដីកាសម្រេចទៅលើសំណើសុំបំពេញកិច្ចស៊ើបសួរលើកទី ១៤ របស់ខ្លួន ដែលក្នុងនោះ ស.ច.ស លើកឡើងថា៖ "គឺនៅក្នុងបរិបទបែបនេះហើយ ដែលយើងធ្វើការបកស្រាយវិធាន ២៥(៤) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង មានន័យថា សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតអាចសម្រេចអនុវត្តចំពោះការស្តាប់ចម្លើយសាក្សីនូវវិធាន ២៥(១) ដែលទាក់ទងនឹងការថតយកសំឡេង និងរូបភាពក្នុងពេលសួរចម្លើយជនត្រូវចោទ។ *នៅក្នុងការអនុវត្ត សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតអាចសម្រេចអនុវត្តបទប្បញ្ញត្តិនេះជាស្វ័យប្រវត្តិ*។ ការសម្រេចបែបនេះស្តែងចេញឡើងតាមរយៈពាក្យពេចន៍

[18] មេធាវីការពារក្តីអាចសួរសំណួរស្រដៀងគ្នាដល់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបាន៖ ក្នុងការរៀបចំសម្រាប់សវនាការ តើអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានពិនិត្យឡើងវិញទៅលើសំណុំរឿងទាំងមូលឬទេ ហើយបើមិនបានពិនិត្យឡើងវិញ តើមូលហេតុអ្វី? ក្នុងការរៀបចំសម្រាប់សវនាការ តើអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានពិនិត្យឡើងវិញទៅលើខ្សែអាត់ថតសំឡេងនៃការស្តាប់ចម្លើយសាក្សីឬទេ ហើយបើមិនបានពិនិត្យឡើងវិញ តើមូលហេតុអ្វី? ហើយបើបានពិនិត្យឡើងវិញមែន ហេតុអ្វីក៏អង្គជំនុំជម្រះមិនបានជូនដំណឹងមកភាគីចំពោះបញ្ហានានាដែលមេធាវីការពារក្តីកំពុងលើកឡើងនាពេលនេះ?

ដែលមាននៅក្នុងអត្ថបទនៃដីកាចាត់ឱ្យស៊ើបសួរជំនួសទាក់ទិននឹងការសួរសំណួរដល់សាក្សី *ហើយអ្នកស៊ើបអង្កេតរបស់ ក.ស.ច.ស អនុវត្តតាម លើកលែងតែក្នុងករណីដែលពួកគេត្រូវបានរំខានដោយកាលៈទេសពិសេសណាមួយតែប៉ុណ្ណោះ*"[19]។ ពេលនេះ យើងខ្ញុំដឹងថា ចម្លើយទាំងបង្ខំទាំងនេះ មិនមែនជាការពិតទេ ហេតុនេះ ចម្លើយទាំងនេះបង្ហាញថា សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតព្យាយាមខិតខំធ្វើឱ្យភាគីយល់ច្រឡំ (ដែលយើងខ្ញុំយល់ថាមានលទ្ធភាពតិចតួច) ឬក៏ថា *ពួកគេខ្លួនឯង* ពុំបានដឹងពីវិធីសាស្ត្រមិនត្រឹមត្រូវរបស់អ្នកស៊ើបអង្កេតរបស់ខ្លួន ដែលបង្ហាញពីកង្វះខាតនៃការត្រួតពិនិត្យឱ្យបានពេញលេញលើកិច្ចការរបស់ខ្លួន។ ទោះជាតាមវិធីណាក៏ដោយ ក៏អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមិនគួរវាយបកមក*មេធាវីការពារក្តី*វិញថា ខ្លួនបានសំអាងទៅលើចម្លើយច្បាស់លាស់ និងស្មោះត្រង់ដែលធ្វើឡើងដោយចៅក្រមវិជ្ជាជីវៈនោះដែរ។

16. គួរកត់សម្គាល់ថា មេធាវីការពារក្តីមិនមែនកំពុងអះអាងថា វិធានផ្ទៃក្នុងចែងថា ការស្តាប់ចម្លើយសាក្សីទាំងអស់សុទ្ធតែ*ត្រូវ* ថតសំឡេងនោះទេ។ វិធាន ២៥(៤) បានចែងច្បាស់ពីបញ្ហានេះ។ អ្វីដែលមេធាវីការពារក្តី*កំពុង* និយាយនោះគឺថា ការមិនបានថតសំឡេងការប្រាស្រ័យទាក់ទង ឬការស្តាប់ចម្លើយជាក់លាក់មួយចំនួនរបស់អ្នកស៊ើបអង្កេត ខណៈពេលដែលការស្តាប់ចម្លើយទាំងអស់ដទៃទៀត (ជាក់ស្តែង) ត្រូវបានថតសំឡេង នាំឱ្យមានសំណួរថាតើពួកគេបានពិភាក្សាអ្វីខ្លះជាមួយសាក្សីនៅក្នុងការស្តាប់ចម្លើយទាំងនោះ ហើយតើពួកគេបានផ្លាស់ប្តូរព័ត៌មានអ្វីខ្លះ ហេតុអ្វីក៏មិនថតសំឡេងការស្តាប់ចម្លើយទាំងនេះ និងហេតុអ្វីក៏ការមិនថតសំឡេងនេះមិនត្រូវបានកត់ត្រាបញ្ចូលក្នុងរបាយការណ៍ជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ។ អ្វីដែលសំខាន់ បើតាម ក.ស.ច.ស ខ្លួនឯង បញ្ហានេះបានកើតឡើងតែក្នុង "*កាលៈទេសៈពិសេស*"[20] ប៉ុណ្ណោះ ហេតុនេះអ្វីដែលទំនងជាសមហេតុផលគឺថា មេធាវីការពារក្តី (និងអង្គជំនុំជម្រះ សម្រាប់បញ្ហានេះ) គួរតែចាប់អារម្មណ៍ក្នុងការរកឱ្យឃើញថាតើកាលៈទេសៈពិសេសទាំងនេះរួមមានអ្វីខ្លះ។

17. គេគួរកត់សម្គាល់ផងដែរថា ក.ស.ច.ស ខ្លួនឯងបានអះអាងថា ខ្លួនបានអនុវត្ត "ជាប្រព័ន្ធ" តាមនីតិវិធីដែលមានចែងក្នុងវិធាន ២៥។ ចំណុចនេះមានន័យយ៉ាងសមហេតុផលថា អ្នកស៊ើបអង្កេតក៏បានអនុវត្តតាមបទប្បញ្ញត្តិនៃវិធាន ២៥(២) ដែរ ដែលចែងថា មូលហេតុដែលមិនបានថតសំឡេង

---

[19] ឯកសារលេខ D194/2, "ដីកាសម្រេចលើសំណើរសុំធ្វើប្រតិចារិក", ERN 00402985-00402988 កថាខណ្ឌ ៨, ៩, គូសបញ្ជាក់បន្ថែម។

[20] ឯកសារលេខ D194/2, "ដីកាសម្រេចលើសំណើរសុំធ្វើប្រតិចារិក", ERN 00402985-00402988, កថាខណ្ឌ ៨, ៩, គូសបញ្ជាក់បន្ថែម។

ឬធ្វើកំណត់ហេតុ "ត្រូវ" បង្ហាញជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ តែអ្នកស៊ើបអង្កេតមិនបានធ្វើបែបនេះទេ។

18. ជាងនេះទៀត គេគួរចងចាំថា អ្នកស៊ើបអង្កេតរបស់ ក.ស.ច.ស មានកាតព្វកិច្ចអនុវត្តតាមវិធាន ៥១(៨)(ឆ) ដែលកំណត់ថា អ្នកស៊ើបអង្កេតត្រូវកត់ត្រាពី "រយៈពេលសម្ភាសន៍ និង រយៈពេលសម្រាកចម្លោះពេលសម្ភាស៍"[21]។ ពួកគេពិតជាមិនបានធ្វើបែបនេះទេក្នុងករណីរបស់ នង សុផង់ និងករណីផ្សេងៗទៀត។

19. យើងខ្ញុំកត់សម្គាល់ថា គោលបំណងនៃសារណារបស់មេធាវីការពារក្តីគឺមិនមែនតវ៉ាពីអ្នកស៊ើបអង្កេតដែលខកខានមិនបានថតសំឡេងឬធ្វើកំណត់ហេតុនៃការស្តាប់ចម្លើយជាក់លាក់ ឬ ផ្នែកនៃការស្តាប់ចម្លើយ*ដូចករណីដែលបានលើកឡើង*នោះទេ ហើយក៏មិនមែនដើម្បីតវ៉ាពីអ្នកស៊ើបអង្កេតដែលខកខានមិនបានធ្វើកំណត់ហេតុនូវរយៈពេលនៃការស្តាប់ចម្លើយជាក់លាក់*ដូចករណីដែលបានលើកឡើង*នោះដែរ។ មេធាវីការពារក្តីពិតជាមិនមែនតវ៉ាអំពី មោឃភាព "ចំពោះការមិនគោរពវិធានបញ្ញត្តិ" ក្នុងដំណាក់កាលនេះទេ។ ទិដ្ឋភាពទូទៅនៃវិធាននីតិវិធីដែលត្រូវបានបំពាន និងការសន្យាដែលត្រូវបានបំភ្លេចគឺគ្រាន់តែមានន័យចង់បង្ហាញពី*របៀប*នៃទម្លាប់អនុវត្តរបស់ ក.ស.ច.ស ដែលមិនពេញលេញ ដែលរួមមានការបំភ្លេចចោលព័ត៌មានពាក់ព័ន្ធដែលគួរតែត្រូវបានបញ្ចូលតាមវិធាន ដែលបាននាំឱ្យមេធាវីការពារក្តីដែលមានសិទ្ធិសំអាងលើព័ត៌មានសុក្រឹត្យ*បឋម*ដែលផ្តល់ឱ្យដោយការិយាល័យមួយរបស់ចៅក្រម បែរជាមាន*ជំនឿខុស*ជាច្រើនទៅវិញ។ ជាការសំខាន់គឺថា ព័ត៌មានដែលត្រូវបានបំភ្លេចចោលនោះ*នឹងនាំឱ្យ*បង្ហាញចេញនូវកាលៈទេសៈពាក់ព័ន្ធដែលមានឥទ្ធិពលដោយផ្ទាល់ទៅលើភាពជឿជាក់បាន និង ប្រភពព័ត៌មានរបស់សាក្សី នាពេលនេះមេធាវីការពារក្តី មិនអាចទទួលការស្តីបន្ទោសចំពោះការមិនបានបង្ហាញឱ្យឃើញនូវអ្វីដែល ក.ស.ច.ស ខកខានមិនបានបញ្ចូលក្នុងកំណត់ហេតុជាលាយលក្ខណ៍អក្សរដែលសំខាន់ៗ (ដោយចេតនាឬអចេតនាក្តី វាមិនពាក់ព័ន្ធក្នុងដំណាក់កាលនេះទេ) នោះទេ។ ហើយគឺព័ត៌មាននេះតែម្តងដែលថាមេធាវីការពារក្តីកំពុងព្យាយាមដកស្រង់នូវកំហុសទាំងនោះ ក្នុងអំឡុងពេលសួរដេញដោលក្នុងពេលសវនាការ និងដោយដាក់សំណើលេខ E 234។

ច. ឧត្តមភាពនៃសេចក្តីសង្ខេបជាលាយលក្ខណ៍អក្សរនៅក្នុងប្រព័ន្ធនៃ អ.វ.ត.ក

20. អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងហាក់ដូចជាយល់ឃើញថាមេធាវីការពារក្តី*គួរ* បានស្តាប់ខ្សែអាត់សំឡេង

[21] អនុលោមតាមវិធាន ៥១(៨)(ឆ) រួមជាមួយវិធាន ៦២(៣)(ក) (គូសបញ្ជាក់បន្ថែម)។

នៃកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយសាក្សីនីមួយៗ ដោយប្រឈមការបាត់បង់សិទ្ធិដើម្បីលើកបញ្ហាណាមួយដែលអាចស្តែងចេញពីការស្តាប់ខ្សែអាត់សំឡេងទាំងនេះ។ បើទោះបីជាយ៉ាងនេះក្តី វិធីសាស្រ្តនេះយល់ខុសអំពីប្រព័ន្ធដែលអនុវត្តនៅ អ.វ.ត.ក ដែលពឹងផ្អែក (យ៉ាងហោចណាស់នៅដំណាក់កាលស៊ើបសួរ) លើ*សេចក្តីសង្ខេបជាលាយលក្ខណ៍អក្សរដែល ក.ស.ច.ស បានរៀបចំ* ។ គឺ*សេចក្តីសង្ខេបទាំងនេះ* ដែលមេធាវីការពារក្តីពុំត្រឹមតែ មានសិទ្ធិលើកយកមកសំអាង ប៉ុន្តែ *ត្រូវបានរំពឹង* ថាលើកយកមកសំអាង (ជាថ្មីម្តងទៀត៖ នៅដំណាក់កាលស៊ើបសួរ)។ តាមពាក្យពេចន៍របស់ ក.ស.ច.ស "នីតិវិធីជាធរមានដែលអនុវត្តនៅ អ.វ.ត.ក នៅក្នុងដំណាក់កាលស៊ើបសួរ គឺជានីតិវិធីជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ[...]"។ ពាក់ព័ន្ធនឹងកំណត់ហេតុជាខ្សែអាត់សំឡេង ក.ស.ច.ស បានអះអាងថា៖ "ការថតយកសំឡេង និងរូបភាព ពុំត្រូវបានគេធ្វើឡើងដើម្បីជំនួសឲ្យការតាក់តែងកំណត់ហេតុនៃការស្តាប់ចម្លើយជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ដែលត្រូវដាក់ចូលក្នុងសំណុំរឿង ឬដើម្បីកែប្រែនីតិវិធីស៊ើបសួរឲ្យក្លាយជានីតិវិធីផ្ទាល់មាត់ឡើយ"[22]។ តាមការពិត ស.ច.ស ពុំត្រូវបានតម្រូវឲ្យធ្វើកំណត់ហេតុជាខ្សែអាត់សំឡេងនៃការស្តាប់ចម្លើយណាមួយឡើយ[23]។ និយាយម្យ៉ាងទៀត សេចក្តីសង្ខេបជាលាយលក្ខណ៍អក្សររបស់ ក.ស.ច.ស មានសារៈសំខាន់នៅក្នុងប្រព័ន្ធច្បាប់នៅ អ.វ.ត.ក ហើយ*សេចក្តីសង្ខេបទាំងនេះ* ជាភស្តុតាងដែលមេធាវីការពារក្តីអាច និងគួរត្រូវបានរំពឹងថានឹងផ្តោតការយកចិត្តទុកដាក់ ក្នុងអំឡុងពេលនៃការពិនិត្យភស្តុតាងដោយមានការយកចិត្តទុកដាក់ត្រឹមត្រូវ ព្រមជាមួយភស្តុតាងឯកសារផ្សេងៗ។ មេធាវីការពារក្តីបានបំពេញកាតព្វកិច្ចនេះ។

ផ. ការចំណាយពេលវេលាដ៏ច្រើនលើសលុបសម្រាប់ការពិនិត្យមើលឡើងវិញអំពីខ្សែអាត់សំឡេង

---

[22] សូមមើលផងដែរ ឯកសារលេខ **D-194/2** ថ្ងៃទី ០៥ វិច្ឆិកា ២០០៩, ERN 00402985-00402988, កថាខណ្ឌ ៧៖ នីតិវិធីជាធរមានដែលអនុវត្តនៅ អ.វ.ត.ក នៅក្នុងដំណាក់កាលស៊ើបសួរ គឺជានីតិវិធីជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ៖ ការស្តាប់ចម្លើយនីមួយៗតែងតែមានការតាក់តែងកំណត់ហេតុនៃការស្តាប់ចម្លើយនៅក្នុងលក្ខខណ្ឌ ដូចមានរៀបរាប់ក្នុងវិធាន ៥៥(៧)។ [...] កំណត់ហេតុនៃការស្តាប់ចម្លើយទាំងនេះ ដែលគេសន្មតថាជាការរៀបរាប់ត្រឹមត្រូវនៃចម្លើយរបស់សាក្សីលើកលែងតែមានការបញ្ជាក់ផ្ទុយពីនេះ ត្រូវដាក់ចូលក្នុងសំណុំរឿងនៃកិច្ចស៊ើបសួរដែលជាមូលដ្ឋានគ្រឹះនៃនីតិវិធីផ្ទាល់មាត់នៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ក្នុងករណីមានការបញ្ជូនរឿងទៅជំនុំជម្រះ" (កថាខណ្ឌ ៧) "ទោះបីជាយ៉ាងនេះក្តី ក៏ការថតយកសំឡេង និងរូបភាពមិនមែនត្រូវបានគេធ្វើឡើងដើម្បីជំនួសឲ្យការតាក់តែង កំណត់ហេតុនៃការស្តាប់ចម្លើយជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ដែលត្រូវដាក់ចូលក្នុងសំណុំរឿង ឬដើម្បីកែប្រែនីតិវិធីស៊ើបសួរឲ្យទៅជានីតិវិធីផ្ទាល់មាត់ឡើយ" (កថាខណ្ឌ ១០)។

[23] *សូមមើល* ផ្នែក ង ខាងលើ។

21. សំណើរបស់ អៀង សារី នេះ ចង្អុលបង្ហាញថាសំណុំរឿងនេះមានខ្សែអាត់សំឡេងចំនួន "ប្រមាណ **១ ៧៦៧** ម៉ោង។ ប្រសិនបើមេធាវីការពារក្ដីពុំធ្វើអ្វីទាល់តែសោះ ក្រៅពីស្ដាប់ខ្សែអាត់សំឡេងទាំងនេះចំនួន ៨ ម៉ោងក្នុងមួយថ្ងៃ មេធាវីការពារក្ដីនឹងចំណាយពេលវេលាចំនួន **២២១** ថ្ងៃដើម្បីពិនិត្យមើលឡើងវិញនូវកំណត់ហេតុជាខ្សែអាត់សំឡេងទាំងអស់នោះ"។ មេធាវីការពារក្ដី សូមលើកយកចំនួនពេលវេលាទាំងនេះមកពិចារណាឲ្យបានដិតដល់ ដោយហេតុថាខ្សែអាត់សំឡេងដែលមានចំនួន ៨ ម៉ោង ស្មើនឹងចំនួនម៉ោងការងារលើសពី ៨ ម៉ោង ច្រើនទៀត។

22. បទពិសោធន៍បង្ហាញថា "ត្រឹមតែ" ការស្ដាប់កំណត់ហេតុជាខ្សែអាត់សំឡេងក្នុងពេលផ្ទៀងផ្ទាត់កំណត់ហេតុទាំងនោះជាមួយសេចក្ដីសង្ខេបរបស់ ក.ស.ច.ស ចំណាយពេលវេលាច្រើនជាងការត្រឹមតែចាក់ស្ដាប់ខ្សែអាត់សំឡេង ២ ទៅ ៣ ដង បាត់ទៅហើយ។ ចំណុចនេះគឺមួយផ្នែកបណ្ដាលមកពីខ្សែអាត់សំឡេងរមែងស្ដាប់មិនច្បាស់ ហើយផ្នែកជាច្រើនត្រូវតែចាក់ស្ដាប់ឡើងវិញជាច្រើនដងមុនពេលយើងយល់បានពេញលេញ។ សំខាន់ជាងនេះទៀត វាបណ្ដាលមកពីការពិតដែលថាសេចក្ដីសង្ខេបរបស់ ក.ស.ច.ស រមែងពុំធ្វើទៅតាមលំដាប់លំដោយនៃពេលវេលាឡើយ៖ អ្នកស៊ើបអង្កេតរបស់ ក.ស.ច.ស រមែងបានយកចម្លើយជាច្រើនដែលខុសៗគ្នាដែលសាក្សីបានផ្ដល់ ក្នុងពេលខុសៗគ្នានៃការស្ដាប់ចម្លើយ (ហើយជួនកាល នៅថ្ងៃខុសៗគ្នា[24]) តបទៅនឹងសំណួរជាច្រើន មកសង្ខេបជាផ្នែកសំណួរចម្លើយខ្លីៗតែមួយមុខ ដែលយើងពិបាករៀបចំលំដាប់លំដោយឡើងវិញ (ដែលនាំឲ្យការរៀបចំលំដាប់លំដោយឡើងវិញ ត្រូវចំណាយពេលច្រើន)[25]។ យ៉ាងណាមិញ "ការរៀបចំលំដាប់លំដោយឡើងវិញ" នេះ គឺជាការចាំបាច់ ប្រសិនបើយើងចង់វាយតម្លៃថាតើសេចក្ដីសង្ខេបរបស់ ក.ស.ច.ស ត្រឹមត្រូវ និងមិនលម្អៀងដែរ ឬទេ។

23. ការលះបង់ពេលវេលានេះនឹងកាន់តែមានទំហំធំ ប្រសិនបើកំណត់ហេតុជាខ្សែអាត់សំឡេងត្រូវការធ្វើប្រតិចារឹកជាភាសាខ្មែរ (ដែលករណីនេះកើតមាន នៅពេលដែលចំណុចខ្វះចន្លោះ ឬការកោសលុបត្រូវបានប្រទះឃើញ) និងប្រសិនបើប្រតិចារឹកទាំងនេះត្រូវការបកប្រែជាភាសាអង់គ្លេស (ដែល

---

[24] សូមមើលឯកសារលេខ **E-142**, សំណើរសុំឲ្យមានការស៊ើបសួរតាមវិធាន៣៥ ដែលពាក់ព័ន្ធនឹងភាពមិនស្របគ្នារវាងកំណត់ហេតុស្ដាប់សម្លេង និងកំណត់ហេតុជាលាយល័ក្ខអក្សររបស់សាក្សីនៃ ក.ស.ច.ស, ចុះថ្ងៃទី១៧ វិច្ឆិការ ឆ្នាំ២០១១, ERN 00754979-00754990, កថាខណ្ឌទី៦ ចំណុច(ខ)។

[25] ការរៀបចំលំដាប់លំដោយឡើងវិញចំណាយពេលវេលាច្រើន សូម្បីនៅក្នុងកាលៈទេសៈប្រសើរបំផុតដែលសេចក្ដីសង្ខេប របស់ ក.ស.ច.ស មានភាពត្រឹមត្រូវក៏ដោយ ប៉ុន្តែកិច្ចការនេះកាន់តែត្រូវចំណាយពេលវេលាច្រើនថែមទៀត នៅពេលដែលសេចក្ដីសង្ខេបរបស់ ក.ស.ច.ស ពុំមានលក្ខណៈអាចឲ្យទទួលយកបាន ពុំពេញលេញ ឬពុំត្រឹមត្រូវ។

ជាការចាំបាច់សម្រាប់ការសហការប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាព ក្នុងក្រុមមួយដែលប្រើប្រាស់ភាសាពីរ)។

24. លើសពីនេះទៀត ត្រឹមតែ "ការស្តាប់" ការសួរយកចម្លើយ និងការផ្ទៀងផ្ទាត់ការស្តាប់ចម្លើយនេះ ជាមួយសេចក្តីសង្ខេបរបស់ ក.ស.ច.ស ពុំទាន់គ្រប់គ្រាន់ឡើយ។ បន្ទាប់មកទៀត យើងត្រូវការវិភាគ *ជាចាំបាច់* អំពីខ្សែអាត់ថតសំឡេង ដើម្បីឱ្យការផ្ទៀងផ្ទាត់នេះមានសារៈប្រយោជន៍។ ពិតណាស់ ការវិភាគនេះប្រាកដជាចំណាយពេលវេលាច្រើន[26] ។ យើងចាំបាច់ត្រូវវាយតម្លៃចម្លើយដែលត្រូវបានធ្វើកំណត់ហេតុ ពាក់ព័ន្ធនឹងតម្លៃជាភស្តុតាងរបស់ចម្លើយទាំងនោះ។ ជាឧទាហរណ៍ យើងចាំបាច់ត្រូវវាយតម្លៃថាតើកំហុស ឬការបកស្រាយពុំបានត្រឹមត្រូវដែលត្រូវបានរកឃើញ មានភាពធ្ងន់ធ្ងរ ឬពុំមានផលប៉ះពាល់ ថាតើចម្លើយទាំងនោះជាចម្លើយដាក់បន្ទុក ឬដោះបន្ទុក[27] ឬថាតើក្នុងការស្តាប់ចម្លើយនោះ មានព័ត៌មានដែលគួរនាំទៅដល់ការសាកសួរបន្ថែមដែរ ឬទេ (ដូចជា សម្តីដែលសាក្សីបាននិយាយក្នុងការស្តាប់ចម្លើយមុនៗដែលពុំត្រូវបានសង្ខេប ឬវត្តមានរបស់បុគ្គលផ្សេងៗនៅក្នុងការស្តាប់ចម្លើយដែលពុំគួរមាន ឬថាសាក្សីបាននិយាយអំពីបុគ្គលជាក់លាក់ណាខ្លះដែលពួកគាត់អាចបញ្ជាក់អះអាង ឬបដិសេធចម្លើយរបស់សាក្សី)[28]។

---

[26] គួរកត់សម្គាល់ផងដែរថាការផ្ទៀងផ្ទាត់កំណត់ហេតុជាខ្សែអាត់សំឡេង "ដំណើរការក្នុងទិសដៅចំនួន ២"។ ក្នុងទិសដៅទីមួយ មេធាវីការពារក្តីត្រូវការបញ្ជាក់ថាតើអ្វីដែលត្រូវបានសរសេរក្នុងកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ ក.ស.ច.ស ពិតជាការឆ្លុះបញ្ចាំងត្រឹមត្រូវអំពីអ្វីដែលសាក្សីបាននិយាយដែរ ឬយ៉ាងណា។ ដើម្បីធ្វើដូច្នេះ មេធាវីការពារក្តីត្រូវតែប្រើប្រាស់ *សេចក្តីសង្ខេបជាលាយលក្ខណ៍អក្សររបស់ ក.ស.ច.ស* ជាមូលដ្ឋាន និងព្យាយាមស្វែងរកចម្លើយជាមូលដ្ឋានរបស់សាក្សី (ដូចដែលបានបញ្ជាក់គឺថាចម្លើយទាំងនោះពុំមានលំដាប់លំដោយពេលវេលាត្រឹមត្រូវនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃកិច្ចសម្ភាសន៍)។ ក្នុងទិសដៅមួយទៀត មេធាវីការពារក្តីត្រូវការបញ្ជាក់ថាតើសម្តីពាក់ព័ន្ធរបស់សាក្សី ដែលអាចត្រូវបានរកឃើញនៅក្នុងរបាយការណ៍ជាខ្សែអាត់សំឡេង ពិតជាឆ្លុះបញ្ចាំងនៅក្នុងសេចក្តីសង្ខេបរបស់ ក.ស.ច.ស ដែរឬយ៉ាងណា។ ដើម្បីធ្វើការវាយតម្លៃនោះ មេធាវីការពារក្តីត្រូវការប្រើប្រាស់*កំណត់ហេតុខ្សែអាត់សំឡេង* ជាមូលដ្ឋាន និងផ្ទៀងផ្ទាត់កំណត់ហេតុនេះជាមួយចម្លើយជាលាយលក្ខណ៍អក្សររបស់ ក.ស.ច.ស។ ជាទូទៅ បទពិសោធន៍បង្ហាញថាគេពុំអាចធ្វើកិច្ចការ២ខុសគ្នានៅពេលតែមួយបានឡើយ ដោយសារកិច្ចការទាំងនេះមានគោលបំណង ២ ខុសគ្នា។ ចំណុចពិតជាក់ស្តែងត្រង់នេះធ្វើឱ្យការពិនិត្យមើលចម្លើយឡើងវិញ ជាកិច្ចការដែលចំណាយពេលវេលាច្រើនមិននឹកស្មានដល់។

[27] បន្ទាប់មក តើការវាយតម្លៃណាមួយដែលចាំបាច់ត្រូវផ្ទៀងផ្ទាត់ជាមួយការស្តាប់ចម្លើយរបស់ ក.ស.ច.ស ដើម្បីបញ្ជាក់ថាតើចម្លើយដាក់បន្ទុក ឬដោះបន្ទុក ត្រូវបានឆ្លុះបញ្ចាំងយ៉ាងត្រឹមត្រូវក្នុងសេចក្តីសង្ខេបដែរ ឬយ៉ាងណា។

[28] លើសពីនេះ ការកោសលុប ឬការបកស្រាយពុំត្រឹមត្រូវដែលហាក់ដូចជាមិនពាក់ព័ន្ធសោះ នៅពេលយើងស្តាប់ខ្សែអាត់សំឡេងនៃការស្តាប់យកចម្លើយជាលើកដំបូង អាចមានសារៈសំខាន់ក្រៃលែង ផ្អែកលើពុទ្ធិ ឬការដឹងឮដែលយើងបានទទួលនៅពេល

25. ការពិនិត្យមើលឡើងវិញនេះពិតជាត្រូវធ្វើដោយអ្នកនិយាយភាសាខ្មែរពីកំណើត និងដោយពិនិត្យទៅលើភាពស្មុគស្មាញ និងភាពខុសប្លែកគ្នានៃបញ្ហាទាំងនេះ បុគ្គលនោះត្រូវតែជាបុគ្គលដែលបានទទួលការបណ្តុះបណ្តាលផ្នែកច្បាប់ផងដែរ។ ក្នុងក្រុមមេធាវីការពារក្តីរបស់យើង យើងពិតជាមានបុគ្គល *មួយរូប* ដែលមានលក្ខណៈសម្បត្តិបែបនេះ។ គាត់ជាមេធាវីជាតិឈ្មោះ សុន អរុណ។ ដោយពិនិត្យទៅលើទំនួលខុសត្រូវសំខាន់ៗជាច្រើនផ្សេងទៀតរបស់គាត់នៅក្នុងក្រុម ដែលក្នុងនោះការទាក់ទងជាមួយកូនក្តី និងការពិនិត្យមើលឯកសារជាភាសាខ្មែរ គឺភាគច្រើនត្រូវចំណាយពេលច្រើន ទើបលោក សុន អរុណ នឹងពុំអាចមានលទ្ធភាពចំណាយពេលពេញម៉ោង សូម្បីតែបន្តិចដើម្បីពិនិត្យមើលឡើងវិញនូវកំណត់ហេតុជាខ្សែអាត់សំឡេងក្នុងសំណុំរឿងបានឡើយ។

26. ហេតុដូច្នេះ ការវិភាគព័ត៌មានក្នុងខ្សែអាត់សំឡេងគឺចំណាយពេលវេលាច្រើន *ខ្លាំង* ជាងពេលវេលាចំនួន **១ ៧៦៧** ម៉ោងជាក់ស្តែងនៃខ្សែអាត់សំឡេង (ឬ **២២០** ថ្ងៃធ្វើការ) ដូចដែលសំណើរបស់ អៀង សារី បានលើក[29]។ ការកត់សម្គាល់ទាំងអស់នេះនាំឱ្យមានការសន្និដ្ឋានថា ការវិភាគពេញលេញអំពីខ្សែអាត់សំឡេង នឹងបានចំណាយពេលយ៉ាងហោចណាស់ចំនួន ៤ ទៅ ៥ ដងនៃចំនួនថ្ងៃធ្វើការទាំងអស់ដូចមានបញ្ជាក់ក្នុងសំណើរបស់ អៀង សារី (**២២០** ថ្ងៃ) ដែលស្មើទៅនឹងពេលវេលាធ្វើការងារពេញម៉ោងចំនួនប្រហែល ៤ ឆ្នាំ ។ *តាមតថភាពជាក់ស្តែង* ជាការខុសទំនងដែលថាមេធាវីការពារក្តីមានកាតព្វកិច្ចដើម្បីធានាបានថា មេធាវីនិយាយភាសាខ្មែរតែម្នាក់គត់របស់ខ្លួន ចំណាយពេលវេលាយូរជាង *កិច្ចស៊ើបសួរតាមផ្លូវតុលាការទាំងស្រុង* ដើម្បីស្តាប់កំណត់ហេតុជាខ្សែអាត់សំឡេង ដោយប្រឈមការលះបង់សិទ្ធិរបស់ខ្លួនដើម្បីលើកបញ្ហាទាំងនេះជាថ្មី។ គម្រោងការងារនោះនឹងពុំអាចត្រូវបានបំពេញចប់សព្វគ្រប់ឡើយ បើទោះបីជាមេធាវីការពារក្តី សម្រេច

ក្រោយមកទៀត ឬនៅពេលដែលយើងរកឃើញលំនាំណាមួយ។ យើងចាំបាច់ត្រូវពិនិត្យឡើងវិញនូវការស្តាប់ចម្លើយទាំងនោះ។ ដើម្បីយល់អំពីភាពពាក់ព័ន្ធនៃការកោសលុប ការបន្ថែម ឬការបកស្រាយពុំត្រឹមត្រូវមួយចំនួន យើងចាំបាច់ត្រូវមានការយល់ដឹងល្អិតល្អន់អំពីសំណុំរឿង និងសំណុំឯកសារនេះ។ ការយល់ដឹងនេះមានការខ្វះខាតនៅពេលយើងមានកំណត់ហេតុជាខ្សែអាត់សំឡេងជាច្រើនក្នុងចំណោមខ្សែអាត់សំឡេងទាំងនេះ។

[29] តាមរយៈការពន្យល់៖ នាពេលបច្ចុប្បន្ន នៅពេលកំពុងត្រៀមរៀបចំសម្រាប់សាក្សីដែលបង្ហាញខ្លួននៅតុលាការ អ្នកនិយាយភាសាខ្មែរក្នុងក្រុមរបស់យើង អាចចំណាយពេលចំនួនជាង ១ ម៉ោង *យ៉ាងងាយស្រួល* ដើម្បីយកផ្នែកនានាដែលត្រូវបានថតជាខ្សែអាត់សំឡេង មកប្តូកបញ្ចូលគ្នាដើម្បីបានមួយកថាខណ្ឌក្នុងកំណត់ហេតុចម្លើយរបស់សាក្សីម្នាក់។ ស្រដៀងគ្នានេះ មេធាវីការពារក្តីអាចចំណាយពេលជាង ១ ម៉ោង *យ៉ាងងាយស្រួល* ដើម្បីស្តាប់ ធ្វើប្រតិចារឹកបានត្រឹមត្រូវ និងបកប្រែបានត្រឹមត្រូវនូវកំណត់ហេតុជាខ្សែអាត់សំឡេងដែលមានចំនួនតែ ៥ ទៅ ១០ នាទី។ ទាំងអស់នេះអាស្រ័យជាចម្បងទៅលើអ្វីដែលមេធាវីការពារក្តីកំពុងព្យាយាមបញ្ជាក់ តាមរយៈការស្តាប់កំណត់ហេតុជាខ្សែអាត់សំឡេងនោះ។

ថាខ្លួនមិនអើពើអំពីភារកិច្ចផ្សេងៗទៀតរបស់ខ្លួន[30] និងផ្តោតទាំងស្រុងតែទៅលើភស្តុតាងដែលពុំមានសារៈសំខាន់ជាអាទិភាព[31] ប៉ុន្តែជាភស្តុតាងចាំបាច់នៅពេលត្រៀមរៀបចំសម្រាប់ការសួរដេញដោលក្នុងអំឡុងពេលសវនាការក៏ដោយ[32]។

ជ. ការប្រែប្រួលឡប់កំហឹង

27. មេធាវីការពារក្តីមិនអាចមិនសម្លឹងឃើញនូវគំរូដែលជាក្តីបារម្ភនៅក្នុងសេចក្តីសម្រេចនានារបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងៈ មេធាវីការពារបានខំប្រឹងខ្នះខ្នែងជាច្រើនលើកច្រើនសារក្រើនរំឭកជារឿយៗដល់អង្គជំនុំជម្រះអំពីការខកខានរបស់ស្ថាប័ននានានៅ អវតក (ជារឿយៗដោយ កសចស និង ម្តងម្កាលដោយ កសព) ក្នុងការមិនបានអនុវត្តភារកិច្ចរបស់ពួកគេឱ្យបានត្រឹមត្រូវនៅក្នុងវិធីមួយដែលមានអនុភាពពិតប្រាកដចំពោះភាពជឿទុកចិត្តបានរបស់ភស្តុតាងនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះនេះ ឬសូម្បីតែសុច្ចភាពនៃដំណើរការនិតីវិធី។ ជាញឹកញយប្រតិកម្មរបស់អង្គជំនុំជម្រះគឺការ ស្តី បន្ទោស

---

[30] ពិតណាស់បើទោះបីពិនិត្យត្រង់ៗទៅលើឯកសារខ្មែរដ៏ច្រើននៅក្នុងសំណុំរឿង ត្រូវទាមទារការប្រើពេលវេលាដ៏ច្រើន។ សូមកំណត់សម្គាល់ថាបន្ថែមពីលើសកម្មភាពទាំងនេះ អង្គជំនុំជម្រះបានសន្មតដោយមិនត្រឹមត្រូវថា នៅក្នុងដំណាក់ស៊ើបសួរ មេធាវីការពារអាចប្រមូល និងវិភាគឯកសារណាមួយ និងទាំងអស់ (ដែលនិពន្ធដោយអ្នកប្រតិវិទូ និងអ្នកដទៃ) ដែលមិនមាននៅក្នុងសំណុំរឿងដែលអាចពាក់ព័ន្ធនៅពេលសាកសួរសាក្សីក្នុងអំឡុងពេលជំនុំ ជំម្រះ (ដែលអាចកើតឡើងនៅមុនគេប្រកាសថា សាក្សីរូបណាដែលនឹងត្រូវស្តាប់សក្ខីកម្ម) ដូចបានបង្ហាញតាមរយៈការបដិសេធដ៏មានះដោយអង្គជំនុំជម្រះមិនអនុញ្ញាតឱ្យមេធាវីសំអាងឯកសារនានា ដែលខ្លួនមិនបានជូនដំណឹងនៅត្រឹមខែមេសា ឆ្នាំ២០១១។ ជាសរុប ការទាមទារ របស់អង្គជំនុំជម្រះមកលើមេធាវីការពារសឹងតែគ្មានហេតុផល ហើយមេធាវីការពារមិនមាន ពេលវេលា និងធនធាន ។

[31]ដោយសារតែនៅចំពោះមុខ អ.វ.ត.ក ការយកចិត្តទុកដាក់គឺផ្តោតទៅលើភស្តុតាងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ជំនួសឱ្យខ្សែអាត់សំឡេង, សូមមើលកថាខណ្ឌ ២០ ខាងលើ។

[32] គួរបញ្ជាក់ឱ្យអស់សង្ស័យថាជាការពុំត្រឹមត្រូវឡើយដែលគេចាត់ទុកថា ក.ស.ព មាន "លទ្ធភាពស្មើរតែដូច" ជាមួយមេធាវីការពារក្តី។ ក្រុមមេធាវីការពារក្តីទាំង ៣ មានគោលបំណងខុសៗគ្នាឆ្ងាយណាស់ និងទទួលបានការណែនាំខុសៗគ្នាពីកូនក្តីរបស់ខ្លួន ហើយមានលទ្ធភាពសហការគ្នាក្នុងកម្រិតតិចតួចបំផុត។ និយាយសាមញ្ញៈ ក្រុមមេធាវីការពារក្តី នួន ជា នឹងស្តាប់ខ្សែអាត់ សំឡេងនៃការស្តាប់យកចម្លើយ ពីជ្រុងមួយខុសពីក្រុមមេធាវីការពារក្តី អៀង សារី ឬ ខៀវ សំផន និងថែមទាំងមានកាតព្វកិច្ចវិជ្ជាជីវៈដើម្បីធ្វើដូច្នោះថែមទៀតផង។ ហេតុដូច្នេះ ក្រុមមេធាវីការពារក្តីទាំង ៣ ត្រូវការស្តាប់ខ្សែអាត់សំឡេងតែមួយ ចំណែក ក.ស.ព វិញ មានតែ "អ្នកស្តាប់ខ្សែអាត់សំឡេង" ម្នាក់គឺជាការគ្រប់គ្រាន់។ យើងពុំអាចពូតផ្តុំបុគ្គលវិជ្ជាជីវៈដែលធ្វើការងារនៅភាគីមេធាវីការពារក្តីបានឡើយ។ ដូចគ្នានេះ មេធាវីការពារក៏ក្តីពុំអាចអះអាងថាមេធាវីតំណាងដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីដែលមានចំនួនច្រើនរាប់មិនអស់ គួរត្រូវបានគណនាជាមួយធនធានរបស់ ក.ស.ព ឡើយ។

ខ្លាំងៗទៅលើមេធាវីការពារក្តីចំពោះការមិនបានលើកបញ្ហា ឲ្យបានឆាប់ដោយមិនដោះស្រាយ ទាំងស្រុងនូវបទដ្ឋានបន្ទាប់បន្សំពិតនៃការប្រព្រឹត្តទៅ កុំថាឡើយដោះស្រាយនោះ[33]។

28. ឧទាហរណ៍ នៅពេលមេធាវីការពារក្តីជំទាស់ទៅនឹងការគ្មានព័ត៌មានគ្រប់គ្រាន់ទាក់ទិននឹងការគ្រប់គ្រង និងការថែរក្សាភស្តុតាង ដែលសំអាងដោយ កសព និង កសចស អង្គជំនុំជម្រះរអ៊ូរអំពីការដែលមិនទាន់ដល់ពេលវេលាក្នុងការជំទាស់ ខណៈដែលមិនអើពើកិច្ចប្រឹងប្រែង*ដដែលៗ និងទាន់ពេលវេលា* ដើម្បីទទួលព័ត៌មានបែបនេះ *និង* ការខកខានរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាមិនបានបំពេញភារកិច្ចរបស់ខ្លួន ដើម្បីផ្តល់ព័ត៌មានបែបនេះអំពីអត្ថិភាពនៃ*ភស្តុតាងរបស់ខ្លួននោះ*[34]។ នៅពេលមេធាវី

---

[33] វាតែងតែកើតឡើងស្ទើរតែនៅក្នុងស្ថានការដែលលេចចេញនូវករណីយកិច្ចសម្រាប់ភាគីទាំងអស់ (កសព ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី និងមេធាវីការពារក្តី) ព្រមទាំងអង្គជំនុំជម្រះខ្លួនឯង លើកបញ្ហាជាក់លាក់ ប៉ុន្តែភាគីដទៃ ដែលខុសពីមេធាវីការពារក្តី ខកខានមិនបានអនុវត្តករណីយកិច្ចនេះ។

[34] លិខិត **A-110** លិខិតមានចំណងជើងថា "ការស៊ើបសួរ" ចុះថ្ងៃទី ២០ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០០៧, ERN 00157351-00157352, ឯកសារ E-1/39.1/1 "សេចក្តីសន្និដ្ឋានបន្ថែមទាក់ទិននឹងសំណើសុំការបញ្ជាក់ពីការថែរក្សា/គ្រប់គ្រងឯកសាររបស់មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា (DC-CAM)" ចុះថ្ងៃទី៩ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០១២, ERN 00777270-00777276 (សេចក្តីសន្និដ្ឋានបន្ថែម") នៅកថាខណ្ឌ១០-១៣ (រៀបរាប់ពីសំណើរបស់មេធាវីទៅ កសចស នៅទូទាំងការស៊ើបសួរ រួមទាំងនៅក្នុងសំណើលើកទី១៧ សុំបំពេញកិច្ចស៊ើបសួរដើម្បីកំណត់អត្តសញ្ញាណត្រឹមត្រូវនៃប្រភពរបស់ឯកសារភស្តុតាងនិមួយៗ ដែលមានបំណងលើកមកសំអាងនៅក្នុងដីកាដំណោះស្រាយ" និង ដើម្បីបង្កើតឲ្យបានត្រឹមត្រូវអំពីខ្សែរសង្វាក់នៃការគ្រប់ គ្រងថែរក្សាចាប់ ពីពេលដែល កសចស បានទទួល។ ជាសរុប បន្ទាប់ពី កសចស និង កសព ខកខានមិនបានផ្តល់ព័ត៌មាន គ្រប់គ្រាន់ ពីខ្សែសង្វាក់នៃការគ្រប់គ្រង និងការពិនិត្យឯកសារដែលពួកគេចង់យកមកសំអាងជាភស្តុតាង វាត្រូវបានយល់ឃើញប្រឆាំងនឹងមេធាវីការពារក្តីថា មេធាវីការពារក្តីមិនបានទៅ DC-CAM ដោយផ្ទាល់ (អ្នកផ្តល់ឯកសារ) ហើយដូច្នេះបែរត្រឡប់ជាដាក់បន្ទុកមកលើភាគីទៅវិញ (ដែលបន្ទុកនេះគួរតែធ្លាក់ទៅលើភាគីដែលដាក់ឯកសារឲ្យផ្តល់ព័ត៌មាន គ្រប់គ្រាន់ទាក់ទងនឹងការគ្រប់គ្រង និងការថែរក្សាភស្តុតាងទៅវិញទេ)។ ឯកសារ E-185 "សេចក្តីសម្រេចលើការជំទាស់ឯកសារដែលត្រូវដាក់នៅចំពោះមុខ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដោយសហព្រះរាជអាជ្ញា" ឧបសម្ព័ន្ធ AI-AS និង ឯកសារដែលសំអាងនៅក្នុងកថាខណ្ឌជាច្រើននៃ ដីកាដំណោះស្រាយ ដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការជំនុំជម្រះនៅដំណាក់ទី១នៃ ផ្នែកនានានៃសំណុំរឿង០០២/០១" ចុះថ្ងៃទី៩ ខែមេសា ឆ្នាំ២០១២ ERN 00798257-00798273 នៅកថាខណ្ឌ២៧, ភាពស្របគ្នាសំខាន់មួយជាមួយនឹងសំណើបច្ចុប្បន្នគឺថា មេធាវីការពារក្តី តាមពិតទៅបានលើកឡើងទាន់ពេលវេលាពីសារសំខាន់នៃព័ត៌មានសាវតារ (ដែលមានរួចមកហើយនៅឆ្នាំ២០០៧មកម្លេះ) ប៉ុន្តែ មេធាវីការពារក្តីនៅតែទទួលរងនូវស្តីបន្ទោសពីអង្គជំនុំជម្រះថា មិនបានបំពេញតួនាទីរបស់ខ្លួនឲ្យបានគ្រប់គ្រាន់។ ស្រដៀងគ្នានេះដែរមេធាវីការពារក្តីបានលើកឡើងក្តីបារម្ភជាច្រើនទាក់ទិននឹងការស៊ើបសួរចាប់តាំងពីការចាប់

ការពារក្តីដាក់សំណើអនុលោមតាមវិធាន៣៥ សុំឱ្យបង្ហាញថាសាក្សីម្នាក់ ត្រូវបានជ្រៀតជ្រែកយ៉ាងច្បាស់ក្រឡែត អង្គជំនុំជម្រះបែរជាចោទប្រកាន់*មេធាវីការពារ* ថាគ្មានការយកចិត្តទុកដាក់ទៅវិញ បើទោះបីពុំមានភាគីដទៃ ឬអង្គភាពតុលាការចាត់ទុកថាជាការចាំបាច់ដើម្បីលើកបញ្ហាសំខាន់ ដែលពួកគេពិតជាបានដឹងអំពីបញ្ហានេះ[35]។ ឧទាហរណ៍ទីបី អាចរកនៅត្រង់ភាពស្រងាកចិត្តរបស់អង្គជំនុំ

ផ្តើមដំណើរការនិតីវិធីមក (សូមមើល កថាខណ្ឌ ១៣ ប៉ុន្តែនៅតែទទួលរងនូវការដាក់ទោសពីអង្គជំនុំជម្រះ ដែលបែរជាមើលរំលងការធ្វេសប្រហែសដោយ កសចស មិនមែនមេធាវីការពារទេ។

[35] សំណើលើកទីពីរស្រមតាមវិធាន៣៥ របស់ នួន ជា (ឯកសារ **E-92** "សំណើលើកទីពីរសុំការបំពេញកិច្ចស៊ើបសួរ អនុលោមតាមវិធាន៣៥" ចុះថ្ងៃទី៣ ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០១១ ERN 00702209-00702216) ។ អង្គជំនុំជម្រះលើកឡើងថាមេធាវីការពារ នួន ជា ខកខានមិនបានលើកការចោទប្រកាន់ពីការជ្រៀតជ្រែកចូលក្នុងរដ្ឋបាលតុលាការ រហូតដល់ពីរឆ្នាំក្រោយមក ជាការឆ្លុះបញ្ចាំងពីកង្វះការយកចិត្តទុកដាក់ និងបង្កនូវមន្ទិលសង្ស័យលើភាពបន្ទាន់របស់សំណើនេះ" (ឯកសារ E-116 "សេចក្តីសម្រេចលើញត្តិរបស់ នួន ជា ទាក់ទិននឹងភាពត្រឹមត្រូវនៃស៊ើបសួរ (E51/3, E82, E88 & E92)' ចុះថ្ងៃទី៩ ខែ កញ្ញា ឆ្នាំ២០០៩ ERN00729330-00729339, នៅកថាខណ្ឌ 23)។ សំខាន់ជាងនេះទៅទៀត ការអត្ថាធិប្បាយរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានរិះគន់ដោយមិនសមស្របទៅលើមេធាវីការពារក្តី (ថាខ្វះការយកចិត្តទុកដាក់) ប៉ុន្តែខកខានមិនបានរិះគន់ទៅលើការប្រមាថច្បាស់ក្រឡែតពីសំណាក់ កសចស ទៅលើបទបញ្ញត្តិ នៃវិធាន៣៥។ ពិតណាស់ វាមានហេតុផលច្បាស់លាស់ដែល"អាចឱ្យគេជឿជាក់ថា" មានអ្នកជ្រៀតជ្រែកចូលក្នុងកិច្ចការរដ្ឋបាលរបស់តុលាការព្រោះសាក្សីខ្លួនឯងហ្នឹងបានប្រាប់អ្នកស៊ើបអង្កេតរបស់ កសចស ថាការជ្រៀតជ្រែកទៅក្នុងកិច្ចការរដ្ឋបាលរបស់តុលាការ ពិតជាបានកើតឡើងមែន។ ប៉ុន្តែ កសចស មិនបានចាត់វិធានការអ្វីទាំងអស់ ទោះបីជាក្រោយពេលដែលយើងបានជូនដំណឹងពួកគេអំពីបញ្ហានេះក្នុងសំណើលើកទី២២របស់យើង ក៏ដោយ។ កសព ក៏មិនបានចាត់វិធានការអ្វីដែរទោះបីជាពួកគេបានយល់ស្របជាមួយនឹងការសន្និដ្ឋានរបស់យើងដែលថាមាន "ហេតុផលអាចឱ្យគេជឿជាក់បាន" ថាមានអ្នកជ្រៀតជ្រែកចូលក្នុងកិច្ចការរដ្ឋបាលរបស់តុលាការក៏ដោយ។ (ឯកសារ **E-92/1** "ចម្លើយតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាទៅនឹងសំណើលើកទី២របស់ នួន ជា សុំបំពេញកិច្ចស៊ើបសួរ អនុលោមតាមវិធាន៣៥" ចុះថ្ងៃទី១៣ ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០១១, ERN 00705481-00705483) ហើយអង្គបុរេជំនុំជម្រះដែលបានដឹងពីបញ្ហានេះតាមរយៈបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍របស់យើងប្រឆាំងទៅនឹងដីកាសម្រេចរបស់ កសចស លើសំណើទី២២របស់យើង ក៏មិនបានចាត់វិធានការអ្វីដែរ។ ឯកសារ **D-375/1/8**, "សេចក្តីសម្រេចលើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ និងសេចក្តីសន្និដ្ឋានបន្ថែមក្នុងបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ប្រឆាំងនឹងដីកាសម្រេចរបស់ កសចស លើសំណើរបស់ នួន ជា សុំស្តាប់ចម្លើយសាក្សី(D318, D319, D320, D336, D338, D339 និង D340)' ចុះថ្ងៃទី២០ ខែកញ្ញា ឆ្នាំ២០១០ ERN 00607102-00607143 ប៉ុន្តែផ្ទុយទៅវិញបែរជាមេធាវីការពារក្តីទៅវិញដែលត្រូវបានគេស្តីបន្ទោសថាបានធ្វើកិច្ចការដែលគួរតែធ្វើ (ជាមុន) ដោយ កសចស និង (បន្ទាប់មក) ដោយ អបជ និង កសព។ អ្វីដែលគួរឱ្យហួសចិត្តបំផុតក្នុងបញ្ហាទាំងមូលនេះគឺជាការខ្វះការយកចិត្តទុកដាក់របស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក្នុងការរកឱ្យឃើញថាកាលពីមុនមេធាវីការ

ជម្រះចំពោះការដែលមេធាវីការពារក្តីបានលើក បញ្ហាបង្កឡើងដោយលទ្ធភាពដែលសាក្សីនេះដាក់បន្ទុកមកលើខ្លួនឯង ក្នុងអំឡុងពេលផ្តល់សក្ខីកម្មនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះ ដែលតាមពិតភាគីទាំងអស់មានករណីយកិច្ចច្បាប់ច្បាស់លាស់ក្នុងការធ្វើអ្វីឲ្យត្រូវតាមវិធាន២៨(៨) ប៉ុន្តែបានធ្វេសប្រហែសទៅវិញ[36]។ ឧទាហរណ៍ទីបួន មេធាវីការពារក្តីជំទាស់តុលាការមិនឲ្យប្រើប្រាស់ភស្តុតាងពីចម្លើយសារភាព ដែលបានមកពីការធ្វើទារុណកម្ម ហើយមេធាវីការពារបែរជាត្រូវបានស្តីបន្ទោសពីការខកខានលើកបញ្ហានេះឲ្យទាន់ពេលវេលាទៅវិញ ខណៈដែលជាថ្មីម្តងទៀតភាគីដទៃខកខាននៅក្នុងករណីយកិច្ចរបស់ពួកគេដោយមិនបានលើកឡើងបញ្ហានេះទាល់តែសោះ[37]។

ពារក្តីពិតជាបានលើកឡើងយ៉ាងច្បាស់អំពីបញ្ហានេះជាផ្នែកមួយនៃសំណើលើកទី២២របស់ខ្លួន សុំបំពេញកិច្ចស៊ើបសួរដែលមានបញ្ហាជាក់លាក់មិនតិចជាង១៨បញ្ហាឡើយ (បញ្ហាពី១២៧ ដល់១៤៩) ពាក់ព័ន្ធនឹងការជ្រៀតជ្រែក។

[36] ឯកសារ **E-1/63.1** "ប្រតិចារិកនៃកិច្ចដំណើការជំនុំជម្រះ", ថ្ងៃទី១៨ ខែមេសា ឆ្នាំ២០១២, ERN 00801869-00801963, pp. 15:5-23:14, 33:6-38:6 និង 41:42-42:24, មេធាវីការពារក្តីបានលើកឡើងយ៉ាងត្រឹមត្រូវថាសាក្សី សូត្រ ទឿង ប្រហែលជាឆ្លើយដាក់បន្ទុកខ្លួនឯង ហើយអាចប្រឈមមុខនឹងការចោទប្រកាន់ ហើយការលើកឡើងនេះត្រូវបានអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងរិះគន់ធ្ងន់ៗថាបានលើកឡើង មិនត្រូវពេលវេលា។ ទោះបីជាលទ្ធភាពនៃការឆ្លើយដាក់បន្ទុកលើ ខ្លួនឯង បានបង្ហាញយ៉ាងច្បាស់ចេញពីសក្ខីកម្មមុននេះរបស់សាក្សីរូបនេះនៅចំពោះមុខ កសចស ក៏ដោយ ក៏ កសព ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី និង អជប មិនបានយល់ឃើញថាមានការចាំបាច់ដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហានេះឡើយ (ទោះបីជាក្នុងអំឡុងពេលការសួរបើកដោយប្រធានអង្គជំនុំជម្រះ សាក្សីរូបនោះបានបញ្ជាក់ថាគាត់មិនយល់ច្បាស់អំពីបញ្ហា ទាក់ទងនឹងការឆ្លើយដាក់បន្ទុកខ្លួន ឯងនេះក៏ដោយ!)។ នៅពេលដែល កសព, ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី និងអាចជា អជប មានកាតព្វកិច្ចច្បាស់លាស់ក្នុងការលើកឡើងពីបញ្ហានេះ *នៅមុនពេល* មានសក្ខីកម្មរបស់សាក្សីរូបនេះក៏ដោយ ក៏ មានតែក្រុមមេធាវីការពារក្តី នួន ជា ប៉ុណ្ណោះបានលើកឡើងពីករណីនេះ ហើយបន្ទាប់មកត្រូវបានគេរិះគន់។ នឹងដោយស្មានមិនដល់ចំពោះលទ្ធផលនៃការអន្តរាគមន៍របស់មេធាវីការពារក្តីគឺថាមេធាវីអមម្នាក់ត្រូវបានចាត់តាំងឲ្យ មកជួយសាក្សីរូបនោះ។ វាជាសេចក្តីសម្រេចមួយដែលសមតែទទួលការកោតសរសើរ ហើយវាជាសេចក្តីសម្រេចមួយដែលប្រហែលជាមិនបានធ្វើឡើងទេ ប្រសិនបើគ្មានអន្តរាគមន៍ពីមេធាវីការពារក្តី។

[37] ឯកសារ **E-1/129.1** "កំណត់ហេតុជាលាយលក្ខណ៍អក្សរនៃកិច្ចដំណើរការនីតិវិធី" ថ្ងៃទី ០៣ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១២, ERN 00852584-00852700, pp. 67:17-74:25។ មុនពេលសាក្សី មាស វឿន បានមកផ្តល់សក្ខីកម្មនៅក្នុងតុលាការ មេធាវីការពារក្តី នួន ជា បានលើកឡើងអំពីបញ្ហាសំខាន់ដែលថាព័ត៏មានដែលបានទទួល (ដោយផ្ទាល់ ឬដោយប្រយោល) តាមរយៈការធ្វើទារុណកម្ម មិនគួរត្រូវបានយកមកប្រើក្នុងតុលាការឡើយ និងមិនគួរយកមកធ្វើជាមូលដ្ឋានដើម្បីចោទសួរដោយអ្នកស៊ើបអង្កេតរបស់ កសចស ឡើយ។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនៅតែសង្កត់ធ្ងន់លើភាពមិនសមនឹងពេលវេលារបស់ខ្លួន ជាជាងព្យាយាមដោះស្រាយបញ្ហាស្នូលនៃសេចក្តីសន្និដ្ឋាននេះ (មុនពេលចូលដល់ចំណុចសំខាន់) ទោះបីជាសាក្សីដដែលនោះត្រូវបានគេបញ្ជាក់ថា

29. ឥរិយាបទរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងគឺជាការមិនសម្លឹងមើលវែងឆ្ងាយ និងគ្មានយុត្តិធម៌ដោយសារតែបញ្ហាជាក់ស្តែងនាពេលបច្ចុប្បន្នៈ កំហុសក្នុងការប្រព្រឹត្តរបស់ កសចស ដែលមិនមែនជាការទទួលខុសត្រូវរបស់មេធាវីពារក្តី ប៉ុន្តែជាអ្វីដែលមេធាវីការពារក្តីបានព្យាយាមគ្រប់ពេលវេលាទាំងអស់ដើម្បីជំរុញការយកចិត្តទុកដាក់ដល់អង្គជំនុំជម្រះ។ ប៉ុន្តែប្រតិកម្មរបស់អង្គជំនុំជម្រះគឺជាការសម្លាប់អ្នកជូនដំណឹងនេះទៅវិញៈ មិនថាភាគីណាមួយរបស់ អវតក ខនខានមិនបានបំពេញកាតព្វកិច្ចរបស់ខ្លួនឡើយគឺ កំហុសបែប នេះត្រូវបាទម្លាក់មកលើមេធាវីការពារក្តីដោយសារតែមេធាវីការពារក្តីហ៊ានបង្អាក់ភាពរលូននៃកិច្ចដំណើរការនីតិវិធី។

30. អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលប្រកបដោយស្មារតីយុត្តិធម៌ និងដែលចង់ស្វែងរកការពិតមែន គួរជានិច្ចជាកាលចាប់អារម្មណ៍ទៅលើភាពអាចជឿទុកចិត្តបាននៃសក្ខីកម្មរបស់សាក្សី ប្រភពនៃការដឹងឮរបស់សាក្សី កំហុសក្នុងវិធីសាស្ត្រនៃការស៊ើបអង្កេតដែលប៉ះពាល់ដល់ភាពអាចជឿទុកចិត្តនេះ និងការលេចឡើងជាទូទៅនូវអនាគតិ និងភាពឯករាជ្យនៃដំណើរការនីតិវិធី ។ ម្យ៉ាងវិញទៀត អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងហាក់បីដូចជាមានក្តីបារម្ភច្រើនអំពីល្បឿននៃការជំនុំជម្រះក្តី ជាជាងការផ្តល់យុត្តិធម៌ជាមូលដ្ឋាន និងជាងបញ្ហាថាតើអង្គហេតុដែលខ្លួនរកឃើញនោះវាមានចំណុចស្របគ្នាទៅនឹងការពិតដែរឬទេ។

ឈ. ការស្វែងរកការពិត

31. អ្វីដែលជាស្នូលនៃបញ្ហានេះ ហើយអ្វីដែលហាក់ដូចជាបាត់រូបរាងនៅក្នុងវិធីសាស្ត្ររបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង គឺការពិត ។ មេធាវីការពារក្តីពុំមែនកំពុងចាប់ផ្តើម “ស្វែងរកការពិតទាំងផ្សង

នឹងត្រូវបង្ហាញខ្លួនក្នុងតុលាការដើម្បីផ្តល់សក្ខីកម្មនៅមួយថ្ងៃមុនក៏ដោយ។ ជាថ្មីម្តងទៀត គ្រប់ភាគី*ទាំងអស់* (កសព, ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី និងមេធាវីការពារក្តី) និងអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង គឺមានកាតព្វកិច្ចរួមគ្នាក្នុងការជៀសវាងប្រើព័ត៌មានណាដែល (អាច) ទទួលបានពីការធ្វើទារុណកម្ម។ មេធាវីការពារក្តីគឺជាភាគីតែមួយគត់ដែលបានកត់សម្គាល់ថាបញ្ហានេះថាជារឿងសំខាន់ ប៉ុន្តែបែរជាត្រូវរងការរិះគន់ទៅវិញ ទោះបីជាពេលវេលានៃការលើកឡើងរបស់ខ្លួនវាលើសពីការសមហេតុផលទៅទៀតក៏ដោយ (*បន្ទាប់*ពីការបញ្ជាក់អះអាងពីសាក្សី ប៉ុន្តែ*មុនពេល* ការផ្តល់សក្ខីកម្មរបស់គាត់ ជាទូទៅក្នុងតុលាការជាសាធារណៈ ដែលនៅទីនោះបញ្ហាសំខាន់បែបនេះគួរតែត្រូវបានដោះស្រាយ)។

ព្រេង”ឡើយ[38] ។ ប៉ុន្តែមេធាវីការពារក្តីបានរកឃើញ *prima facie* កាលៈទេសៈដែលជាបញ្ហាជាក់ស្តែងជុំវិញការស្តាប់ចម្លើយ នង សុផង់ (និងការស្តាប់ចម្លើយផ្សេងៗជាច្រើនទៀត) ដែលគួរតែត្រូវបានពិនិត្យមើលបន្ថែមទៀត។ ប្រសិនបើអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពិតជាជឿថាកាតព្វកិច្ចរបស់ខ្លួនគឺជាការបញ្ជាក់ការពិត ជំនួសឲ្យការចាំតែឯកភាពតាមសេចក្តីសន្និដ្ឋានក្នុងដីកាដំណោះស្រាយ និងការស្តាប់ចម្លើយរបស់ កសចស អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងគួរគប្បីអនុញ្ញាតឲ្យមានការស្វែងយល់អំពីបញ្ហាពាក់ព័ន្ធជាក់លាក់មួយចំនួន ទាក់ទងនឹងប្រភពចំណេះដឹង និងសុច្ចរិតភាព និងភាពជឿជាក់បានរបស់សាក្សីដែលមានវត្តមាននៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះ។

IV. សន្និដ្ឋាន

32. ក្រុមមេធាវីការពារក្តី នួន ជា គាំទ្រទាំងស្រុងនូវទឡ្ហីករណ៍ និងសំណូមពររបស់ក្រុមមេធាវីការពារក្តី អៀង សារី ដូចមាននៅក្នុងសំណើរបស់ពួកគាត់ ឯកសារ E234។

សហមេធាវីការពារក្តី នួន ជា

Michiel PESTMAN Andrew IANUZZI Jasper PAUW

[38] ឯកសារលេខ **E-1/123.1** “ប្រតិចារឹកនៃដំណើរការសវនាការ” ថ្ងៃទី ០៦ ខែ កញ្ញា ឆ្នាំ ២០១២, ERN 00846635-00846745, ទំព័រ ៤២:១៧-៤៣:១៥ ។